

Altıncı Yıl Sayımız

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

1 NİSAN 1959 — 100 KURUŞ — CİLT XI

Sayı: 121

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

ARENA VE FORUM 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Bakanın Görmedikleri; Din ve Siyaset; Vali, Savcı ve Türk Yüksek Tahsil Gençliği; Tatil Dönüşü; Disiplinsiz Demokrasi; Kabinesizlik; Zirve Toplantısı; Arap Dünyası ... 3 - 8

İNCELEMELER :

Türk - İran Dostluğu ve İran Türkleri ..... **BİLAL N. ŞİMŞİR** 8
Bir Çin Seyahatından Notlar
David HOTHAM 10
Tepesidelik Köyünde Din Sohbetleri
HARMANDALIOĞLU 13

OKURLARIN FORUMU :

"Yanılma Korkusu" ve "Birinci Adama Mektup" Yazıları üzerine (E. Erdener); Türk Dilinin Çektiği (Y. Kepenek); Ziraat Sanayinin Lüzumu (S. Öncel); Hürriyet Nedir? (A. Temizoğlu); 15-19

NE DİYORLAR :

Birinci Adama Mektup (Tercüman'dan) 19

KÜLTÜR VE SANAT :

Din ve Eğitim
Bertrand RUSSEL 19
Yayınlar - Kütüphaneler 20

Arena ve Forum

"Forum" dergisi bu sayısıyla altıncı yılına giriyor. Geçen yıldönümü sayısında belirttiğimiz "Forumsuzluk Korkusu", bu dergi etrafında toplananlara önlerine çıkan engellerin çoğunu yenmek imkânını vermiş, yürütülmesindeki güçlükler tekrara lüzum bırakmıyacak kadar aşikâr olan böyle bir yayım teşebbüsü beşinci yılını da tamamlamıştır.

Son bir yıl içinde cereyan eden olaylar - ve bilhassa son aylara dam-

gasını vuran irtica hareketi - düşünen kafaların, hangi siyaset cephesine mensup olurlarsa olsunlar, bazı temel inançlar gerisinde toplanmalarını her zamankinden daha fazla zarurî kılmıştır. Geçen yıldaki korkumuz, aslında esas şartlar bakımından aynı şeyleri isteyen, az çok aynı amaçlar için mücadele eden siyasi kuvvetlerin farklı siyasi kalıplaşmalar içinde bölünmeleri ve karşı cephenin işini istemiyerek kolaylaş-

tırmalarıydı. Bu siyasi kuvvetler bakımından iftiharla belirtmek gerekir ki, çok zaman birbirlerini yok edici unsurlar diye bilinen siyasi gerçekçilik ve siyasi idealizm, geçen yıl içinde, gayet ustaca birleştirilmiş, kuvvetlerin israfı önlenmiştir. Bundan dergi adına bir övünme payı çıkaracak ve başarılı işte Forum topluluğunun büyük ölçüde tesirli olduğunu iddia edecek değiliz. Fakat, son seçimleri takibeden günlerden itibaren

bu dergide ısrarla savunulan fikirleri nihayet gerçekleşmiş görmenin ne derece sevindirici olduğunu belirtmeliyiz. Şimdi Türkiye’de cepheleşin olarak belirmiştir. Bugünkü tutumu beğenenlerle beğenmeyenler ve - asıl önemlisi - artık az çok belirmiş olan gidis yönünü isteyenler ve istemeyenler açıkça ikiye ayrılmış, siyasî kutuplaşma tam anlamıyla gerçekleşmiştir.

Fakat bu siyasî ve şekli kutuplaşmanın gerisinde ve ilk bakışta ondan ayrı olarak, çok daha derin bir başka kutuplaşmanın belirmekte olduğunu da saklamamak gerekir. Üçüncü Selim’den beri Türk toplumunun geçirmekte olduğu dalgalanmalar ve bunların kökündeki karanlık mücadeleler, şimdi bütün açıklığıyla ortaya çıkmakta, teşkilâtli, vasıtalı cepheleşin hâlinde karşı karşıya gelmektedirler. Bu, değişen bütün toplumlardaki “yenilik - gerilik” ikiliğidir. Aslına bakılırsa, böyle bir ikiliğin başlangıcını tam olarak tesbit etmek veya son bir buçuk yüzyıl içinde geçirdiği gelişmeleri ortaya koymak kolay bir şey değil. Fakat böyle bir farklılaşmanın varlığını şu veya bu şekilde daima duyurduğu muhakkak. Bugün için asıl önemli nokta, siyaset kutuplaşması ile bu toplumsal kutuplaşma arasında göze çarpan yakınlaşma ve birleşme hareketidir. Bilhassa son uçak kazasından sonra, Türk toplumundaki ilerilik ve gerilik kuvvetleri ilk defa olarak demokrasi mücadelesinin çerçevesi içinde ve bütün imkânlarıyla cephe almaktadırlar. Şimdiki karşılaşmanın çapı ve şumülü, bundan önceki münferit çok partili siyaset denemelerini ve bu denemelerin gerisinde hemen beliren toplumsal kutuplaşmaları kat kat aşmaktadır.

Türkiyede bugünün iktisadî şartları ve bugünün toplumsal düşünceleri arasındaki müşterek noktalar da beliren kutuplaşmanın şiddetini arttırmaktadır. Gerilik cephesini tutanların güvendikleri kütteleler ve sınıflar, aynı zamanda, bugünkü iktisadî siyasetten en fazla faydalandıklarını sanan kütteleler ve sınıflardır. Burada, bu faydalanmanın gerçek değerini tartışacak ve aslında, uzun vadeli düşünülmesi zaman, kimin daha fazla zararlı çıkacağını araştırarak değiliz. Fakat şurası muhakkak ki, bugün gerilik cephesinin dayanmak istediği küttele, iktisadî siyasetten en fazla

zarar görmüş olan küttele değildir. İktidarda kalmak için herşeyi mübah görenler, iktisadî gayrimemnunları, yani okumuşları ve maddî gidise ayak uyduramayanları memnun etmek yolunu seçmemişlerdir. O alanda ne yaparlarsa yapsınlar, elde edebilecekleri sayıların daima azınlıkta kalacağını bilmektedirler. Asıl dikkat, iktisadî refaha kavuştuklarını “sanan”, yahut da “daha az gayrimemnun” olan köylü nüfus ve kasabalı esnaf üzerinde toplanmıştır. Bu suretle, oy kaynağı büyük kütlelerin, öbür küçük kütleler gibi, gittikçe kötüleşen iktisadî şartların etkisine fazla kapılmaları önlenmek istenmiştir.

Mesele demokrasinin temel yararsına, yani çoğunlukları memnun etmek noktasına gelip dayanınca, bilhassa Türkiye gibi memleketlerin gerilik uçurumuna yuvarlanmamaları için, siyasette birtakım “oyun şartları”nın ortaya konması zaruret hâlini almaktadır. Demokrasinin fazileti, ancak bir “forum rejimi” olarak kaldığı müddetçe devam eder. Fikir dinlemeğe alışmış bir küttele karşısında fikirlerin söylenmesi ve fikirlerin o kütlenin hayatına, refahına ve kafasına zarar vermeyecek cinsten olması şarttır. Mücadele “forum”dan “arena”ya kaydığı gün, oynanan oyun artık demokrasi olmaktan çıkmış demektir. Sirklerin veya panayır meydanlarının şamatası arasında hitap edilen şey, halkın kafası, hattâ midesi değil, en ilkel duyguları olduğuna göre, buralarda muzaffer çıkanları gerçek mücadele kahramanları diye alkışlamak doğru olmaz.

Demokrat Parti iktidarı, bugünkü tutumuyla, bizzat kendisini alkışlayan kütlelerin zararına çalıştığını acaba farkında mıdır? Türk köylüsünü, Türkiyenin fakir ve cahil kütlelerini kalkındırmak, onları lâıyk oldukları hayata, “muasır medeniyetler seviyesi”ne çıkarmak, ancak müsbet çalışmayla, müsbet ilimle ve müsbet bir iktisadî kalkınmayla olur. Muasır medeniyetin yolu, Doğunun türbe kapılarından, iftar sofralarından ve kurban törenlerinden geçmez. Oralarda ancak, bir buçuk yüzyıldır bir türlü koparıp atamadığımız “şark kafası” yetişir. Kendilerine okul sıralarında verilen müsbet eğitimi, üzerlerindeki batılı giyimi ve omuzlarındaki devlet adamlığı sorumlunu unutarak arena alkışı toplayanlar, aynı zamanda geleceğin sarıklı glad-

yatörlerini yetiştirmekte olduklarından habersizdirler. Bugün oy dilenme uğruna yapılan hataların, Osmanlı ve Cumhuriyet devirlerindeki utanç verici kanlı olayları tekrarlatmayacağını kim temin edebilir?

İrticam, daima daha fazla isteyen bir ejderha azgınlığıyla her geçen yıl gitgide artması, bazı kalemlerin hâlâ savundukları “yarı batılı, yarı doğulu” Türkiye fikrinin iflâsını göstermektedir. Arkamızdaki ve önümüzdeki medeniyetler arasında tam bir seçim yapmamız gerekiyor. Bu seçimi yaptıktan sonra da, doğuyu temsil eden düşünceleri ve inanışları toplumsal gelişmemizin dışında tutmamız şarttır. Yeni Türkiye’nin devrim bütünlüğü, C.H.P. iktidarı zamanında ilkokullara ihtiyarî din derslerinin konulduğu gün bozulmuştur. O zamandan beri, küçük küçük tâvizlerle gerilik kuvvetlerini durdurabileceklerini sananların bugünkü manzara karşısında hâlâ eski fikirlerine tutunmaları herhalde beklenemez.

Cumhuriyet devrimlerine öncülük eden azınlık, şimdi de, aklın ve sorumlu önderliğin galip geleceği güne kadar, arena kahramanları karşısında artçı muharebeleri vermek zorundadır. Ezici kuvvetler karşısında dayanmanın bugün için tek şartı, Türk toplumunun geleceği bakımından sağlam ve kendi kendini tutan bir düşünce sistemine varabilmektir. “Forum” dergisi, altıncı yılına da bu yöndeki birleştirici görevine inanarak başlıyor.

Dergimizin 6 cı yılını idrâk etmesi dolayısıyla bunu belirtmek için, “Ankara Radyosu Müdürlüğüne yaptığımız müracaat “Radyo - Yayın şefliği tarafından “Forum’un devletin icraatını kötülediği” iddiasıyla reddedildi.

Yalnız, Forum’un 5 sene-den beri millet’in hizmetinde olduğu mealini taşıyan bu ilânımızın yayınlanmak istenmemesi, esasen malûm olan bir zihniyetin bu yeni tezahürünü okuyucularımızın ibret nazarlarına arzederiz.

Onbeş Günün Notları

Bakanın Görmedikleri

Dahiliye Vekili Bay Gedik'in irtica konusundaki beyanatı, vatandaşların büyük çoğunluğunda hayretle karışık derin bir üzüntü yarattı. Buna mukabil, bazı kimselerin bu beyanatı sevinçle karşıladıklarını tahmin edebiliriz. Üzülenler, bütün aydın ruhlu insanlardır. Sevinenler ise, önlerindeki kapının açık bırakıldığını gören din istismarcılarından başka kimler olabilir?

Bay Gedik'e göre, memlekette irtica hareketi diye bir şey yoktur. Böyle bir ihtimal dahi bahis konusu olamaz. Ara sıra, belki bazı münferit taşkın hareket ve beyanlar zuhur edebilir. Bunların bir kısmı "kanun nazarında suç dahi sayılmıyacak mahiyettedir." Asıl kabahat, böyle masum hareketleri ele alarak, sanki "inkılâplar irtica tehdidi altında bulunuyormuş gibi, vatandaşlar arasında huzursuzluk yaratmayı hedef tutan maksath hareketlere" girişenlerdedir.

Ne âlâ, ne âlâ. Demek ortada endişe edecek hiçbir şey yokmuş. Demek ki, bağımsız basın, inkılâp gençliği ve muhalefet el ele vermişler, bir kuru gürültüdür koparmakta, boş yere ortalığı vâveylâya vermekte imişler. Peki ama, acaba maksatları ne ola ki? Böyle davranmakla ne kazanmayı umuyorlar? Sayın Dahiliye Vekili elbette boş lâf etmiyeceğine göre, bundan herhalde bir çıkarları olsa gerek. Yalnız, düşünüyoruz, Üniversite gençliğinin, bağımsız basının, partili ve partisiz memleketin bütün aydın insanların bu "maksatlı" hareketlerden ne gibi bir çıkarları olabileceğini bir türlü kestiremiyoruz.

Dahiliye Vekilinin ağzından, inkılâplarımızın kanunların himaye ve teminatı altında bulunduğunu işitmekle şüphesiz memnun olmamız lâzımgelir. Fakat, son zamanlarda bazı kanunlarımızın nedense işlemez hale geldiğini ve yosun tutmağa başladığını görmekte olduğumuzdan, sa-

dece kâğıt üzerinde kalan bu teminat endişelerimizi yenmemize kâfi gelmiyor. Meselâ, hatırımızda kaldığına göre, bizde dinin siyasete âlet edilmesini yasak eden ve bunu şiddetle cezalandıran bir kanun vardır. Bu kanunun ihlâl edilmesi artık "münferit" vak'a olmaktan çıkmış, günlük gazete havadisi haline gelmiştir. Fakat, bu yolda suç işleyenler hakkında herhangi bir takibat yapıldığına dair hiç bir haber alamıyoruz. Gene, Atatürk'ü ve onun eserlerini tecavülden koruyan ve bugün hâlâ yürürlükte olması lâzımgelen bir kanun bulunsa gerektir. Fakat, bakıyoruz, kanunların tatbikçiliğini yapanlar, devrimlere dil uzatmağa yeltenen yazıları görmemezlikten gelip, bu yazılara karşı tepki gösteren gençliğe kaşlarını çatmaktadırlar. Bu arada, bir de galiba dinî kisvelerin ibadet yeri dışında giyilmesini meneden bir kanun olacak. Bu kanuna riayet ihtiyarî değil de mecburî ise, bazı parti ocaklarının açılışında ellerini havaya kaldırıp dua okuyan cübbeli ve sarıklı hocaların işi nedir?

Sayın Bay Gedik'in bahsini ettiği kanunların bazıları bir müddetten beri işte böyle tatbik edilemektedir. Bu durum karşısında, kanunların sağladığı güven duygusundan bahsetmek mümkün olabilir mi?

Dahiliye Vekilinin beyanatında bilhassa bir cümle var ki, bir zihniyeti ve tutumu bütün açıklığı ile meydana koymaktadır. Vekil aynen şöyle diyor: "İnkılâpları koruyacağım gibi bahanelerle vatandaşlarımızın, diğer bütün hürriyetlerde olduğu gibi, kanun himaye ve teminatı altına alınmış olan din ve vicdan hürriyetlerine herhangi bir şekilde baskı veya tecavüz mahiyetindeki hareketleri şiddetle önlemeye kararlı bulunmaktayız."

Bu sözlerden anlaşılıyor ki, D. P. iktidarının görüşüne nazaran bugün korunması gereken inkılâplar değil, din ve vicdan hürriyetidir. İktidar, bugün irtica kıpırdanışlarını önlemek için hiçbir tedbir almak lüzumunu hissetmemektedir. Fakat, yarın, "inkılâpları koruyacağım" gibi "bahanelerle" (bu kelime çok şayanı dikkat) bazı kimseler çıkıp da, vatandaşın namazına, orucuna karışacak olurlarsa, o zaman vay onların haline! Vicdanlar üzerinde bu gibi "baskı ve tecavüz" hareketlerine kalkışanlar, karşılarında ateş püsküren bir D.P. iktidarı bulacaklardır!

Dahiliye Vekilinin bu sözlerini duyan bilcümle yobazların ve din tüccarlarının, gayet memnun, ellerini oğuşturduklarını ve ağızlarının kulaklarına doğru yayıldığını âdeta görür gibi oluyoruz.

Din Ve Siyaset

Uzun zamanlardan beri memleketimizde inkılâplara karşı ve bilhassa bütün inkılâpların, cemiyetimiz için en mühim olan lâiklik devrimine karşı bir hareketin başladığı müşahade edilmektedir. Atatürk inkılâplarından en fazla üzerinde millet ve fert olarak titrememiz gereken bu esasın, mesul şahısların gözleri önünde ve hattâ bizzat bu mesul şahıslarca ihlâl edilmesi çok üzülmeyecek ve üzerinde titizlikle durulacak bir mesele halini almıştır.

Atatürk, dini esaslara müstenit orta çağ nizamı içersinde yirminci asrı nasılsa idrak etmiş Osmanlı Devletinin köhnemiş bu telâkkisini bertaraf ederek Devlet ile Dini ayırmış ve Türk aydınına, daima takip etmesi gereken muasır fikir ve siyaset prensibini tevdi etmiştir. Kendisi hayatta iken kurduğu devlet nizamını, etrafına topladığı bir avuç inkılâpçı ile dirayetle idame ettirmiş ve sureti katiyede dini siyasete âlet ettirmemiştir. Ölümünü takip eden sıkıntılı harp seneleri atlatıldıktan sonra, memleketi yeni bir nizama kavuşturmak için iktidar ve muhalefet olarak çalışanlar, ilk zamanlarda lâiklik esasından ayrılmamış gibi hareket etmişlerdir. Bununla beraber, 1946-50 devresinde, cemiyetimiz içinde geriye doğru ve irtica temsil eden bir hareketin başladığı da görülmektedir.

Teessüs etmiş hürriyet nizamı içersinde, tek parti devrinde mevcut

olmayan nisbî bir serbestliğin sağlandığı müşahede edilmektedir. Muhalefetin en tabii bir hakkı olan iktidarı tenkit ve iktidar aleyhine propagandanın, normal hudutlarını aşarak, inkilâp prensiplerini sinsî sinsî ve metodik bir şekilde yıkmak suretiyle yapılmakta olduğunu görmekteyiz. Bu hususta ilk ele alınan ve işlenen tema şu olmuştur: Arapça ezan okumak ve kamet vermek niçin bir suç olsun? Mümin vatandaş serbest bırakılmalı ve istediği şekilde ve dilde Allahına hitap edebilmelidir.

Filhakika bu fikir ilk bakışta mantıktır. Zira o zaman mer'î olan Türk Ceza Kanununun bir maddesine göre (526) "Arapça ezan ve kâmet okuyanlar" üç aya kadar hapis ve 10 liradan 200 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılmakta idiler. Hakikaten Ceza Kanununun 526 nci maddesinin 2 nci fıkrasındaki suçun unsurlarından biri, ezan veya kâmetin "Arapça okunması" idi. Ezan veya kameti, Çince veya Japoncaya tercüme edip okuyanlar, kanunun bu sarahati karşısında cezalandırılmadıkları halde, arapça okuyanların cezalandırılması için hukukî mantıksızlık ifade ediyordu. İşte kuvvetini böyle sarıh bir fikirden alan propaganda derhal memlekette tutundu.

Ancak ne bahasına olursa olsun iktidara gelmeği düşünen bir parti, inkilâpları düşünmediği veya geriye tepecek olan irticain memleket içerisindeki kuvvet ve ehemmiyetini lâ-yıkı veçhile takdir edemediği içindir ki bu propagandanın görünürdeki mantığına kendisini kaptırdı.

Bunların tesiri veya acı meyvaları kısa bir zamanda kendilerini açıkça ortaya koydular. Millî hâkimiyetin yegâne ve hakikî mümessili olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde üç ticaninin, bir birini takiben okudukları arapça ezan, en kıymetli varlığımız olması icap eden lâiklik esasına ilk öldürücü darbeyi vuran hareket olmuştur.

Nihayet 1950 de iktidar değişmesi ve bu iktidarın ilk icraatı: ezan ve kameti arapça okumağı yasak eden kanun maddesinin değiştirilmesi. Ve bunu müteakip yapılan korkunç ayırım: millete mal olmuş ve olmamış inkilâplar. Daha sonraları, 1950'den evvel ilk mekteplere ihtiyarî olarak konulan din derslerinin mecburî olması ve bu mecburiyetin da-

ha sonraları orta mekteplere de teşmili.

Nihayet aziz Atatürkün eserine, taassupla cezbe haline gelmiş sakalı kınalı bir ticaninin eline geçirdiği bir çekiçle, güpe gündüz, Ankaranın orta yerinde, inkilâpların gerçekleştirildiği bu topraklarda, bizzat en büyük inkilâpcının tunçdan heykeline indirilen darbeler.

Son olarak bu günlerde, davullu zurnalı ocak açma törenleri yerine, ne dediğini kendisinin de zor anladığı imam efendiler vasıtasıyla, iktidardan düşmemek için Allahdan yardım dileyen vatan cephesine ait ocak açma törenleri.

Efendiler. Atatürkün ve onunla beraber inkilâpları yapan inanmış insanların arapça lisanına karşı bir husumetleri olduğu için, ezan ve kametin arapça okunmasını suç ad ettiklerini her halde iddia etmek gibi bir mantıksızlığa düşmezsiniz. Zira sizler de pek alâ bilirsiniz ki, memleketimizin okuma yazma bilmeyen ve cahil kalmış kütlelerini, daha iyiyeye, daha güzele ve nihayet en makul olan siyasî bir inkilâp düzenine sevk etmek için bu tedbirler alınmıştır. Gene pek alâ bilirsiniz ki, inkilâpları korumak için yapılan bu mevzuatı ortadan kaldırmakla siyasî bir iktidarı, taassup fikirlerini ve dinî inanışları istimal ve hattâ suiistimal etmek suretiyle bir devre daha ayakta tutabilmek belki mümkünse de, inkilâp hareketlerine eski iman ve inanişle devam etmek artık çok güçleşmektedir. Bu mutaassıp kuvvetlerin nereye kadar gideceğini kestirmek mümkün olamaz.

Bu gün, yüz amelenin eline kazma ve küreği vererek ve vatan müdafaası için kullanılacak askerî malzeme ve personeli çalıştırmak suretiyle Süleymaniye Camisini bir hafta içerisinde yıkmak mümkündür. Fakat bir de yapmak icap etti mi, bir Süleymana ve bir de Sinana ihtiyaç vardır. Bu memleketi ve bu memleket evlâtlarını, Atatürkün yaptığı inkilâpları bir daha yeniden yapmağa sevketmeğe kimsenin hakkı yoktur. Daha henüz imkân varken ve Atatürk ruhu ve imanı aydın kafalarda ve kalplerde mevcut iken, ve bunlar irticai destekleyenleri tuttukları yanlış yolda ikaz eder iken, sonu kararlık bu gidişden vaz geçilmek gerekir.

Vali, Savcı Ve Türk Yüksek Tahsil Gençliği

İktidar partisinin kudrete eriştiğinden bu yana; din istirmacılığı ve gerilik olayları, âdeta, sosyal ve siyasal düzenimizi ihlâl etmeyen, ikâsî kanunî müeyyideye tâbi tutulmamış fiiller gibi her gün şahit olunan olaylardandır.

Hal böyle olmakla beraber, zaman, zaman, bir histeri nöbeti gibi bu gerilik cereyanları çok kritik safhalara ulaşmıştır. Son olaylarla D.P. mensuplarının pervasız din istismarcılığı ve olanlara kayıtsız kalan, iktidara şirin görünme heveslisi sorumluların, kayıtsızlığı ve ihtiyadî suçluların sabıkalı dergilerindeki neşriyatın tempolu yürüyüşü ile inkilâp düşmanlığı atmosferi tekrar en kritik zirvesine ulaşmıştır.

Bu cereyanların tarih boyunca milletimize verdiği zararlar, vatansever Türk basınından, sel gibi unutulmuş olanların veya tarih okumaya zaman bulamayanların önüne dökülüyor. Gericiliği okşamakla siyasî kazanç sağlamayı hayal edenlerin, sadece dokuz yıllık geriye bakmaları, uyanmalarına yetecek kadar olaylarla doludur.

Daha dün denecek kadar yakın bir geçmişte, vatansever basının, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin ve aydın kişilerin, kabaran gericilik histerisine karşı tepki ve ikazları, son olaylarda olduğu gibi isnatlı hisimlerle karşılaşmıştı. Ne zamanki, Başbakanın Kayseri nutkunun sığdığı geçmeden bağımsız basının baş yazarlarından birinin canına kıyma teşebbüsü akim kalıp, Malatya sokaklarına kanı döküldüğü zaman irkilen iktidar harekete geçti.

O tarihte de iktidara telkinde bulunanların dilinde, bağımsız basın C.H.P. taraflısı idi. Pek tabii olarak ondan gelen ikazlara kulaklar tıkanmamalıydı. İktidar kendisini iktidara ulaştırmanın çetin mücadelesinde, vatan sahunda her olayda yanlarında yer alan bu basın olduğunu pek çabuk unutmuştu. Bu ikazı yapanlar geçirdikleri çetin mücadelenin henüz tozunu silmeye vakit bulamayan bir zamanlar baş tacı yaptığı dostlarıydı.

Herbiri sözde bir kitlenin temsilcisi görünen D.P. içinde nüfuzlu mevki kapma veya mevkilerini mu-

hafaza etmek isteyenlerin dilinde Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin kaderi basından farklı değildi. Bugün bir adım daha ileri bir muameleye tâbi tutulan T.M.T.F. nun mensupları, C.H.P. tarafından istismar edilenler ve yayın organları (İnkılâp ve Gençlik) zamanın Millî Eğitim Bakanı Bay illeri tarafından C.H.P. nin beslediği yolunda damgalandı.

Oysa ki T.M.T.F. nun birinci başkanı D.P. nin İstanbul ocaklarından birinin başkanı ve aynı organın ikinci başkanı ise D.P. nin Adapazarında kayıtlı üyelerinden biriydi. (1) Gericilerle mücadele için İnkılâp ve Gençliğin o günkü sayısında Bay İleriye verilen cevapta açıklandığı gibi T.M.T.F. nin elli mensubu tarafından çıkarılmakta idi (2).

Öğünülecek bir husustur ki ne Türk basını, ne Türk Yüksek Tahsil Gençliği ve ne de Türk aydınları zerrece tutumundan inhiraf etmemişlerdir. Bu mücadelenin sonucu, talebe derneklerine sızmak isteyen; Türkiye Milliyetçiler Derneği ile Büyük Doğucu talebelerin, İstanbul, Ankara, İzmir ve Zonguldak üniversite ve yüksek okullar talebe derneklerinden, seçim sonucu kati olarak tasfiyesi ile bitmiştir. Bu suretle T.M.T.F. nin başarılı mücadelesi talebe derneklerine gericilerin hâkim olmak emellerini toptan iflâsa uğratmıştır.

Umumî hayatımızda ise, Malatya olayı ile Türkiye Milliyetçiler Derneğinin kapatılmasıyla başkanı D.P. li milletvekilinin partiden çıkarılması, Büyük Doğucuların ise bugüne kadar köşelerinde oturmaya mecbur bırakan iktidarın nihayet azimli harekete geçmesi olmuş ve birinci safha böylece kapanmıştır.

İmdi ikinci bir gerilik met'i karşısındayız: Temenni ederiz ki iktidarın yürürlükte olduğu unutulmuş kanunî müeyyidelerin tatbiki için bir ikinci Malatya faciasına ihtiyacı olmasın. Fakat sorumlu idare âmirlerinin ve irili ufaklı mesuliyet sahiplerinin tutumu huzur verici olmaktan çok uzaktır. Gençliğin ve basının haklı tepki ve ikazları tıpkı yukarıda kısaca temas edilen gericiliğin taşkın birinci safhasında olduğu gibi lâyük olduğu ilgi ile karşılammıştır. İstanbul gibi münevver bir şehrin idarî ve adlî sorumlusu vali ve savcının basına ve T.M.T.F. mensuplarına reva gördükleri muamele, her bakımdan esef edilecek bir mahiyet taşır.

Bay Yetkiner'in kendisine yakıştırdığı tevazu ile uygun düşmeyen beyanatına kısaca bir göz atalım :

Bay Yetkiner'in iddiası odur ki; memlekette irtica yoktur. Talebeler huzur içinde derslerine çalışmalıdır. Hatıra derhal şu soru geliyor : Bay Yetkiner İstanbul Valisi midir, yoksa Kabine üyelerinden biri mi? Bizim bildiğimize göre, elan İstanbul valisidir. O halde memlekete şâmil beyanati yetki ve mesuliyeti dışındaki sahalari da kapsadığı için kendiliğinden kıymetini kaybetmiştir. Kaldu ki mesuliyetini taşıdığı il çevresindeki ibadethaneler de, her türlü mukaddesat istismarcılarının cirit oynattığı, günlük gazeteleri dolduran başlıca olaylardır. D.P. lehine siyasî kazanç temine çalışanların, zurnalı, tekbirli ocak bucak törenlerini haber ve fotoğraflarını hiç mi gazetelerde görmedi? Anayasanın 54 ncü maddesi ve bunu müeyyidelerinden mer'i mevzuat kanunun uygulanacağı kimseler kadar, uygulayanları da bağlar. Bay Yetkiner, acaba din ve mukaddesat propagandası yaparak siyasî menfaat temin edenleri bundan men edecek bir kanunun meriyette olduğundan haberdar değil midir? Biz kendisinin 6187 numaralı kanunun hükümlerinden haberdar bulunmamasına ihtimal vermeyi, işgal ettikleri mevkiin ciddiyeti ile telif edemediğimiz için düşünemiyoruz. Bu durum muvacehesinde, bugünkü görev anlayışlarına isim vermeyi hukukî yönden kendilerine bırakıyoruz.

Talebelerin memleket dâvasındaki hassasiyetlerini, küçümser bir ifade taşıyan beyanatlari, herhalde kimse tarafından benimsenecek bir yön taşımıyor. T.M.T.F. nun tüzüğünün 4. maddesinin b fıkrası aynen şöyledir. "Türk devrimlerinin prensiplerine aykırı cereyanlarla mücadele etmek ve bu hususta âzalarını tefsif etmek." Binaenaleyh bu hüküm karşısında, T.M.T.F. temsilcilerinin reaksiyonları en tabii olarak başında buldukları teşekkülün kendilerine yüklettiği bir görevdir. Aralarında yarının idarecileri de bulunacak olan Türk Yüksek Tahsil Gençliğine, görevini safsamak mahiyetini taşıyan telkinlerinizin, bir idarecinin mesuliyetleri hakkında zararlı tesirler icra ederse, bundan Türk topluluğu için gerçekten üzülecek bir sonuç doğar.

T.M.T.F. temsilcilerinin 16 saat aç, susuz, poliste tazyik ve manevî

cebire tâbi tutulmaları, Bay Yetkiner'i ve İstanbul C. Savcısını olayı tahkike sevkemiş midir? Bizim bildiğimize göre ne 2559 sayılı Polis vazife ve Selâhiyet Kanunu ne de C.M. U.K. nun ilgili maddeleri polise böyle bir yetki vermektedir.

Görülüyor ki olayların düşündürücü gelişmeleri karşısında, sorumlular, sorumluluk ve yetkileri ile bağdaşmayan bir ruh haleti içindedirler. Bu hal D.P. ye hizmet arzusundan doğuyorsa, haber verelim ki neticede en çok zarar görececek olan yine iktidar partisidir. 1950 de serbest seçimle, gerçekten övünülecek bir mücadele sonucu iktidarı devralan D.P. nin, iktidara gelmesi Atatürk Devrimlerinin amaçlarından biridir. Türkiye'yi sefalet ve irtica gibi müfsit bir bataklıktan kurtaran, dış hakimiyete nihayet verip, ekonomik ve sosyal devrimlerle Liberal ve entellektüel bir umumî efkâr yaratan ve bu sayede D.P. nin iktidara gelmesini mümkün kılan atmosfer hep Atatürk Devrimlerinin bir sonucudur.

Çok ümit ederiz ki bunu iktidar partisi de böylece kabul etsin ve son olaylara gereken ciddiyetle eğilsin.

(1) 1951 T.M.T.F. Başkanı, ORHAN ARIMAN, 2 nci Başkan ALİ İHSAN ÇELİKKAN.

(2) İnkılâp ve gençlik, sayı : 6 15 Nisan 1951, M.E.B. Sayın Tevlik İleriye ikinci açık mektup.

Tatil Dönüşü

Mutad olduğu üzere Büyük Millet Meclisi bütçeyi kabul ettikten sonra üç hafta süren bir tatil devresine girmişti. Çalışmalarına yeniden başlamış bulunuyor. T. Büyük Millet Meclisi Demokratik memleketlerin parlamentoları içinde en çok tatil yapan teşriî organlardan biridir. Ve millî gelirler bakımından mukayese bulunduğu zaman en pahalı bir Meclis vasfını iktisap etmektedir.

Bilindiği üzere her parlamento evvelâ devletin yasama uzvudur. Bunun yanında diğer mühim bir vazifesi de yürütme organını, başka bir deyimle hükümeti murakabedir. Bir çok defalar şahit olunmuştur ki, Büyük Millet Meclisinde komisyonlar güçlkle toplanmaktadır. Ekseriyet

temini çok zaman bir mesele olmaktadır. Diğer taraftan umumî heyet, ehemmiyetli ve parti gruplarının kararına mevzu teşkil eden hususlar dışında çok küçük ekseriyetlerle toplanabilmekte, bazan müzakereler sona ermeden çoğunluk kalmamaktadır. Bu durum hususile iki bakımdan önemlidir. Evvelâ yasama faaliyetini aksatmaktadır. Bir çok kanun tasarıları birikmekte, gerektiği gibi komisyonlarda incelenememekte ve yaz tatiline bir kaç gün kala, umumî heyette ciddi müzakere ve müzakaşaları yapılmaksızın seri halinde ve şaşırtıcı bir çabuklukla kanunlaşmaktadır. Bu hal son yıllarda bir itiyat halini almıştır. Burada mesuliyetin asıl yükü iktidar partisinin omuzlarındadır. Zira kanun tasarılarının biriktirilip son günlerde umumî heyete intikal ettirilmesinin başlıca sebebi çoğunluk mebuslarının alâkasızlığı ve biran önce tatile girmek arzuları olmaktadır.

İkinci olarak Meclisin yasama faaliyetini gerektiği şekilde benimsememesi hükümetin zaten çok az olan mürakabesini de azaltmaktadır. Üzerinde durulacak olan taraf şudur: Çoğunluk Partisi hükümeti mürakabe etmeyi adeta unutmuştur. Öyle ki Meclis içindeki vazifesinin hükümetin her nevi tutumunu tasvip etmek şeklinde mütalâa etmektedir. Bu sebepten ötürüdür ki bir çok ana meselelerde hükümet Büyük Millet Meclisine bilgi vermek ve tasvip almak vecibesini unuttur hale gelmiştir. Yürütme kuvvetini de sinesinde toplamış olan Büyük Millet Meclisi içinde 9 yıldan beri gensoru müessesesinin bir türlü işleyememiş olmasının başlıca sorumlusu elbette çoğunluk partisinin hükümeti mürakabe vazifesini benimsememiş ve hükümetin bu faaliyetini yalnız tasvip eden bir tutumu tercih etmiş olması içinde aranmalıdır.

Diğer taraftan soru müessesesi de sanki yalnız muhalif partiler için ihdas edilmiş benziyor. Çoğunluk partisi mensupları bu müessesenin mevcudiyetini de yıllardan beri unutmuş görünüyorlar.

Disiplinsiz Demokrasi

Geçen sayıda yazdıklarımızı tekrarlamak pahasına da olsa, milletvekilleri ödenekleri meselesine ve C.H.P. içindeki disiplinsizlik konusuna dönmeden edemeyeceğiz. Bu iki dâva, Türkiyede demokrasinin geleceği hususunda halk kütlelerinde uyanmış olan şüphelerin giderilmesi bakımından çok büyük bir önem taşımaktadır ve şüphe yerine ümit aşlamak göreviyle ortaya atılanlar uğraşmalarının bu yüzden sekteye uğradığını görmekteyiz. Demokrat Partili milletvekilleriyle birlikte C.H.P. li milletvekillerinin de arttırılmış ödenekleri aldıklarını ve bunun ancak bir kısmını Partiye devrettiklerini bilen halk kütleleri, zihniyetler değişmedikçe iktidar değişikliğinin memlekete pek fazla bir fayda getirmeyeceğine inanmağa başlamıştır. Milletnin kendi vekillerine itimadının sarılması kadar, demokrasiyi baltalayıcı, geciktirici ve çürütücü ne olabilir? C.H.P. Meclis Grubu tarafından yayınlanan 20 Şubat 1959 tarihli bildirinin üstünden bir aydan fazla bir zaman geçmiştir ve "ödeneklerin geri kalan kısmı"ndan hâlâ bir haber yoktur. Dışarıya sızan haberler de, C.H.P.'nin bundan sonraki tutumuna ümit bağlayanların inanmak istemeyecekleri kadar kötüdür. Rivayetlere göre, Partinin idare kademeleri, ödenekler konusunda milletvekilleri üzerinde daha fazla baskı yapıldığı takdirde, "Vatan Cephesi"ne katılacak partili milletvekillerinin çıkabileceğinden ve onlarla birlikte seçim çevrelerindeki milyonluk oyların kaybolacağından çekinmekteyiz. Tabii, bu arada, kaybedilecek meselâ bir milyonluk oya karşılık, tereddütlü kütlelerden iki milyonluk oy kazanılabileceği ve Partinin azimli hareket tarzını gören vatandaşların müstakbel iktidarlara güvenmeğe başlayacakları hesaba kasılmamaktadır.

Aslına bakılırsa, milletvekilleri ödenekleri meselesi, C.H.P. nin idarî kademeleri ve Meclis Grubuna hâkim olan disiplinsizlik havasıyla yakından ilgilidir. Bu disiplinsizliğin ne derecelere vardığı, geçen haftalarda, Parti Meclis Grubu kararına aykırı oy kullanmış iki milletvekili hakkında hiçbir inzibatî karar alınmamış olmasıyla bir defa daha anlaşılabilir. Bu milletvekillerinden biri, karşı cep-

heye katılmakla, gerçek tutumunun ne olduğunu belirtmiştir. Fakat öbürü, bundan sonra da elini kolunu salıya salıya parti toplantılarına katılacak, partinin bundan sonraki gidişinde söz sahibi olmak isteyecektir. Halbuki bu milletvekillerinin parti tutumuna aykırı olarak oy kullandıkları hâdise, parti politikalarının dışında tutulması gereken vicdanî veya önemsiz bir meseleyle ilgili değildir ve doğrudan doğruya Türkiyenin menfaatlerini ilgilendiren bir dış politika konusuna ait bulunmaktadır. Parti disiplinin en sıkı olması gereken ve yanlış hükümet politikalarına karşı son derece kuvvetli muhalefet cephesiyle çıkmayı gerektiren Kıbrıs gibi bir konuda iktidarın ekmeğine yağ sürecektir tutumların cezasız bırakılmaması gerekirdi. Ne yazık ki, tıpkı ödenekler konusunda olduğu gibi, aradan geçen haftalara rağmen, bu konuda da C.H.P.'nin idarî kademelerinden henüz bir ses çıkmış değildir. Üstelik, bir üçüncü milletvekili de, Partinin Kıbrıs meselesindeki tutumunu ve Parti önderlerini küçük düşürecek demeçler vermekten çekinmemiştir.

Burada, demokrasi hayatına girişimizden beri son derece yanlış anlaşılacak bir noktanın aydınlatılmasında fayda var. Bugün, parti disiplini, adeta demokratik tutumla uzlaşmayacak bir davranışmış gibi tenkit edilmektedir. Parti - içi disiplin yüzünden Demokrat Partinin düştüğü hâllere bakanlar, bu hâllere düşmemek için parti disiplini denen şeyden kaçmak lâzım geldiği kanaatindedirler ve Demokrat Partinin durumunu izah edecek en kuvvetli sebep olarak bunu görmekteyiz. Bilhassa iki partili rejimlerde, demokratik idare tarzının takıntısız işleyebilmesi için elzem şartlardan birinin de parti disiplini olduğu unutulmaktadır. Millî meselelerde parti-içi tenkitlerle belli bir görüşe vardıldıktan sonra, bu görüşü karşı görüşler karşısında tek vücut olarak savunmak zarureti, bugün Batıda iki partili rejimlerde siyasî partilerin hareket tarzlarına hâkim olmaktadır. İktidar mücadelesine esas teşkil etmeyecek konularda ve bilhassa vicdanî kanaatlerle ilgili bulunan dâvalarda parti disiplininin kaldırılması ve milletvekillerinin vicdanlarıyla başbaşa bırakılmaları da aynı derecede tabii bir zaruret olarak belirmektedir. Böyle bir ayırma-

yi yapmadan, milletvekillerini bütün konularda kendi başlarına buyruk bırakmak veya belli bir tutumda karar kılıp da buna uymayanlar cezalandırmamak modern parti mekanizmalarının işleyişini anlamamak demektir.

Hele mücadele edilen taraf, Demokrat Parti iktidarı gibi iş başından ayrılmaya pek niyetli olmayan bir iktidarsa ve bu iktidarın gerisindeki meclis çoğunluğu son derece sıkı bir disipline uyarak hareket ediyorsa, bunun karşısında disiplinsiz muhalefet yapmak kadar yanlış bir taktik olamaz. Tabii, disiplinli muhalefet, herşeyden önce, parti tutumunu tesbit edecek ve bunu kabul ettirebilecek kuvvetli bir "parti kurmayı"na ihtiyaç gösterir ki, C.H.P. nin bugünkü davranışı pek ümit verici değildir.

Kabinesizlik

Türkiyenin siyasî hayatının gelişmelerini takip edenler, ve bu gelişmenin istikametleri üzerinde düşünenler 1950 yıllarından bu yana bir çok hayatî meselelerdeki kararların hükümetin müşterek mesuliyeti ve kararı dışında alınmakta olduğunu kolaylıkla tesbit edeceklerdir. Şahsî idare temayülünün tezahürlerinden biri olan bu durum, son yıllarda ve hususile son zamanlarda Başbakanın devamlı olarak İstanbulda ikamet etmesiyle üzerinde ciddiyetle durulmaya değer bir mahiyet iktisap etmiştir. Dünyada barışı tehlikeye düşürecek hâdiseler cereyan etmektedir. Berlin krizi fevkalâde ciddi bir durum yaratmış bulunuyor. Hür dünyaya mensup bir kısım memleketler sürprizlerle karşılaşmamak için şimdiden plânlarını hazırlamış bulunuyorlar. Dünyanın böyle bir devresinde hükümetin aylardanberi toplanmaması ve çağrı üzerine Bakanların İstanbul ile Ankara arasında mekik dokumaları ve memleket işlerinde harcamaları gereken zamanlarını yollarda israf etmeleri onanması mümkün olmayan bir keyfiyettir. Görünüş şudur. Ortada müşterek mesuliyet esasına dayanan, muntazam ve kısa fasullar içinde toplanan bir hükümet yok gibidir. Bir çok mühim kararlar yalnız Meclis dışında değil fakat aynı za-

manda hükümet dışında da alınmaktadır. Hükümet etmek elbette her Bakanlığın kendi işlerini münferit bir açıdan idare etmesi değildir.

Diğer taraftan hükümet iktisadî politikasını geçen Ağustos ayından beri değiştirmiştir. Muvaffakiyetsizliğe uğrayan iktisadî politikası ile kendisinin de gitmesi tabii bir demokratik gelenek iken böyle olmamış ve yeni bir politikanın tatbikçisi olarak kalmıştır. Bu yeni iktisat politikasına göre hazırladığını iddia ettiği bir bütçeyi Büyük Millet Meclisine sunmuştur. Bütçe tasdik olunarak yürürlüğe girdi. Beklenirdi ki yeni bütçe ile birlikte hükümet devamlı ve müşterek bir çalışma devresine girsin ve yeni iktisadî politikanın tatbikatını bir bütün olarak yürütsün. Fakat yeni bütçenin kabulünden bu yana bir ay geçti ve Meclisle beraber hükümet de tatile girmişe benziyor. Birçok yönlerden geri kalmış bir memleketiz. Kalkınmak istiyoruz. Şu halde halkı ile, Meclisi ile, hükümeti ile çok ve rasyonel bir şekilde çalışmak mecburiyetindeyiz.

Zirve toplantısı

Davanın esası hakkındaki tasavvurlarından hiç değilse muvakkaten vazgeçmek pahasına, İngiltere Başbakanı Mr. MacMillan, Başkan Eisenhower'i, Dört Büyükler arasında bir Zirve toplantısı yapılmasına nihayet prensip itibariyle razı edebilmiştir. Batılılar, Sovyetlere verecekleri notalarda Dışişleri Bakanlarının 11 Mayıs'ta toplanmalarını ve daha sonra Dışişleri Bakanlarının gösterecekleri lüzum üzerine bir Zirve toplantısının yapılmasını teklif edeceklerdir. Dışişleri Bakanları Konferansına Polonya ile Çekoslovakyanın da katılmaları meselesinin doğurabileceği bazı talî anlaşmazlıkların kolayca halledilebileceğini tahmin etmek mümkün olduğuna göre şimdiden bu konferansın vuku bulacağına muhakkak nazarıyla bakmak kabildir. Amerikalılar, hâlâ, Zirve toplantısının yapılmasını, Dışişleri Bakanlarının bir dereceye kadar başarı sağlamaları şartına bağlamak isteyen bir ruh hâleti içinde olmakla beraber, dünya halk oyununun ve Zirve toplantılarının periodik olmasını isteyecek kadar ileri giden İngiltere Başbakanının baskısı karşı-

sında, Amerikalıların, bir Zirve toplantısını reddedemeyeceklerini tahmin etmek kabildir.

Camp David görüşmelerinden ve Başbakan Krusef'in son basın toplantısından sonra iki tarafın durumlarını şöylece özetlemek mümkündür:

Moskova, iki Almanya ile ayrı barış anlaşmalarının yapılmasını ve Batı Berline icabında tarafsız Devletler birliklerinin işgali altında bir serbest şehir statüsü verilmesini istemektedir. Bay Krusef, Batı Almanya Sosyal - Demokrat Partisi liderleriyle yaptığı görüşmeler esnasında Almanyanın birleştirilmesi konusunda büyük bir arzu göstermemiştir.

Buna karşılık, Batı, sadece Berlin meselesinin değil, Almanyanın birleştirilmesi ve Avrupa emniyeti meselelerinin de esaslı surette incelenmesini istemektedir. Bu hususta, şimdiki hâlde, Batı tarafından ileri sürülmesi düşünülen teklifler şunlardır: Batı Berlin ile Doğu Berlin birleştirilmeli ve Dört Devletin ve ayrıca bir Birleşmiş Milletler Kuvvetinin işgaline verilmelidir; bu yeni statü de bir Birleşmiş Milletler Ajansı tarafından kontrol edilmelidir. Ayrıca, Orta Avrupada sadece Almanyayı içine almayan daha geniş bir bölgede mevcut kuvvetler beynelmilel kontrol altında, birlik ve silâh olarak bugünkü seviyelerinde dondurulacaktır. Kuvvet çekilmesi veya tarafsızlaştırma bahis konusu değildir.

Biz, bu plânın, bu şekliyle, Batıya Avrupa ve Almanya meseleleri bakımından büyük bir şey kazandırabileceği kanaatinde değiliz. Bununla beraber, Konferansta Rusların alacağı vaziyete göre, bu plândan hareketle daha ileri tekliflerin yapılması imkânı ortaya çıkabilir.

Arap Dünyası

Hâlen Batı Devletlerini meşgul eden bellibaşlı meselelerden biri de, hiç şüphesiz, Başkan Nâsırın milletlerarası komünizmle açık çatışması karşısında nasıl bir tavır takınmak gerektiğidir.

Kanaatimizce, eğer Başkan Nâsır, 14 Temmuz İmhtilâlinde sonra İraka, iç işlerde federe Devletleri muhtar bırakan ve federal organlarda tam eşitliği tanıyan bir birleşme

formülünü teklif etseydi, o zaman Kasım Kabinesinde yer almış olan bütün partilerin bu formülü desteklemeleri mümkün olabilirdi. Her ne kadar Nâsır, vahdet hâlinde bir birleşme isteyen Abdüsselâm Ârife yardımıda bulunmamayı uygun görmüşse de, Irakta, halk cereyanları arasında kat'i bir çatışmayı önleyebilecek böyle bir müsbet teklifi de ileri sürmekten kaçınmıştır. Bu bakımdan, oportünist arzularla iktidara bağlı kalan Başbakan Kasımın bugünkü politikasından yani Sovyetlere yaklaşımasından Birleşik Arap Cumhuriyeti Hükûmeti de bir dereceye kadar sorumludur.

Ancak, Irakta bugün artık iki kuvvetli cereyan açıkça çarpışmaya başlamıştır. Bu cereyanlardan biri, her mezhepten Arap halk arasındaki komünist aleyhtarı ve Nâsır taraftarı cereyanlar; diğeri de bir azınlığı temsil etmekle beraber, kuvvetli bir teşkilâta sahip olan Komünistlerdir. Kasım, hâlen Irakın muhtariyetine taraftar sağcı İstiklâl Partisinin desteğini kaybetmiş olup onu destekleyenler, komünistler dışında, sadece, yine federasyon taraftarı olmakla beraber, Nâsırın Tek Parti idaresini beğenmeyen Sosyal - Demokratlardır. Bunların dahi Kabine içindeki nüfuzlarının hayli azaldığını gösteren işaretler mevcuttur. Esasen, Sosyal - Demokrasi cereyanı Irakta halk kütlelerine kadar inmiş bir cereyan değildir.

Başbakan Kasım, bilhassa Komünistlerin ısrarıyla ve Başkan Nâsırın elinde bir hücum delilini almak maksadıyla Bağdat Paktından hukuken de çekilmiş bulunuyor. Nâsırılığa karşı mukavemetinde Kasımın bundan sonra tek başvurabileceği destek Komünistler ve Sovyetler Birliğidir.

Başkan Nâsırın elinde Irak'a karşı mevcut en büyük silâh, Musul petrolrollerini Akdenize akıtan boruları kesmek ve Irak'ı dövizsiz bırakmaktır. Ancak, hayli zayıf da olsa, kendisi bir Komünist olmayan Kasımın zamanla, Sosyal Demokratlara da dayanarak durumuna bir az daha istikrar vermesi ihtimali hiç yok sayılamaz. Bu itibarla, şimdiki hâlde, Batılıların, Nâsır'ı bu kadar ileri bir tedbire gitmekten alkoymaları ve kendilerinin de Kasım Hükûmetine karşı hayırhahlık ifâde etmeyen hareketlere girişmemeleri yerinde olur.

Bu bakımdan, İngilterenin Irak'a askerî malzeme vermeye devam etme kararı yerinde olmuştur. Bağdat Paktının ekonomik ve teknik yardım projelerinin tasfiyesi esnasında da bugünkü Irak Hükûmetine karşı aynı ruh dâhilinde hareket etmek lâzımdır. Batı için, henüz, Kasım'a karşı savaşında Nâsır'ı tamamen tutma zamanı gelmiş değildir.

Arap birliğini gerçekleştirmek kendi işidir. Türkiyenin ve Batı Devletlerinin birleşmiş bir Arap Devletini menfaatlerine en uygun şekil olarak görmemeleri tabiidir. Ancak, Arap dünyasında bu kadar kuvvet kazanmış olan birleşme cereyanının aleyhinde vaziyet almak da doğru değildir. Bu bahiste tâkip edilmesi gereken siyaset tam bir ademi müdahale ve tarafsızlık siyaseti olmalıdır.

Ancak, bu demek değildir ki Başkan Nâsır bir kere açıkça milletlerarası komünizmin aleyhine vaziyet aldıktan sonra, ona Batı tarafından yardım edilmemelidir! Aksine, Batı, Kasım ile mücadelesinde tarafsız kalma ile beraber, Nâsır'a ekonomik yardımını geniş ölçüde arttırmalıdır. Zira, Nâsır'ı tecrit edip düşürmek politikası çok tehlikelidir. Çünkü, Arap Maşrifinde Nâsırılığın yerini alabilecek millî mahiyette hiç bir halk cereyanı mevcut değildir. Nâsır düştüğü takdirde, tamamen gözden düşmüş olan Muhafazakârların değil; fakat, ya

Komünistler ve ondan daha az bir ihtimal olmakla beraber, (Nâsırın aksine) Batının sadece sömürgeciliğinin değil, fakat, bütün medeniyetinin düşmanı olan Müslüman Kardeşler iktidarı alacaklardır. Nâsır'la Krusef arasındaki söz düellosuna rağmen, Sovyetler, Nâsır'a iktisadî yardımı kesmekten kaçınmaktadırlar, zira, bu nun, sadece Arap dünyasında değil, fakat, bütün Asya ve Afrikada aleyhlerinde yaratacağı tesirlerden çekinmektedirler. Batının, Sovyetlerin bu zor durumunu istismar etmek fırsatını kaçırmaması gerekir.

Buna karşılık, Sovyet sızması Irakta arttığı ve Kasım tam mânâsıyla bir peyk hâlini almaya doğru gittiği takdirde, o zaman, Batının, ehveni şer olarak, Irak halk oyundaki mücadelede Nâsır'ı desteklemesinden başka çareler yoktur. Bu takdirde, Sovyetlerin, Türkiye ve İranla silâhlı çatışmaya girmek uğruna, Iraka paraşütçü birlikleri göndermeye kadar varacaklarını sanmak biraz ileri bir tahmin olur. Moskova, halen, ilk defa, hemhudut olmadığı bir memleketi peykleştirmek gayreti için dedir. Bu gayreti onu, bütün bir Arap dünyasında daha büyük tenakuzlara düşmekten kurtaramayacaktır. İşte, Batı, milletlerarası komünizmin bu tenakuzlarını istismar etmek ve halen bu tenakuzların doğmasına sebep teşkil etmiş olan genç milliyetçi cereyanlara oyun oynamaktan kaçınmak durumundadır.

İncelemeler

Türk - İran Dostluğu ve İran Türkleri

BİLAL N. ŞİMSİR

Komşu ve müttefik İran ile aramızda mevcut olan sıkı münasebet ve dostluk bağlarına son günlerde bir yenisi daha eklendi. 29 Ocak 1959 günü, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile İran Dışişleri Bakanı Ali Aşgar Hikmet, Tahran'da Türkiye - İran kültür anlaşmasını imzaladılar ve heyetimiz bu seferki

Bağdat Paktı konferansından bir "Tahran hediyesi" ile yurda döndü. Anlaşma, ajans haberlerinden öğrenildiğine göre, iki memleket arasında profesör mübadelesini, üniversitelerde Türkçe ve Farsça kürsüleri ihdasını, talebe burslarını ve ziyaretlerini, eser mübadelesini ve hazine evraklarında eski vesikalar üzerinde tet-

kikleri derpiş etmektedir.

Doğu komşumuz İran ile münasebetlerimizin bir kültür anlaşmasıyla de perçinleşmiş olduğunu görmekten, bir hakıma sevinç duyduğumuzu söylemek isteriz. Ancak, iki memleket arasındaki bu sıkı münasebetleri şüphe ve endişe ile karşıladığımızı da gizleyemeyeceğiz. Şüphe ve endişemiz, sadece ve sadece, İran Türkleri bakımındandır.

Bilindiği gibi, İran'da kalabalık bir Türk azınlığı yaşar. Komşularımız arasında, Sovyet Rusya'dan sonra, en kalabalık Türk azınlığı İran'dadır. Fakat bu büyük kütle, öteden beri Türkiye tarafından ihmal edildiği ve unutulduğu gibi, İranlı dostlarımız tarafından da boyuna küçümsenmekte ve inkâr edilmektedir. Geçen yıl, İran'da ne kadar Türk bulunduğunu sorduğum İranlı bir üniversite öğrencisi, bana, "İran'da Türk yok Azerî vardır. Eğer onları kastediyorsanız, sayıları dört milyon kadar olsa gerek. Fakat İran Azerîleri, sizin zannettiğiniz gibi, Türk değildir" cevabını verdi. Eminim ki, birçok Fars, bu soruya aynı mahiyette cevap verecektir.

Burada, İran "Azerî"lerinin Türk olup olmadıklarını şöen dostlarımıza ispata kalkışmayı, fuzulî görüyorum. Bu, malûmu ilân etmek olur. Yalnız şukadarmı sorayım ki, hiçbir zaman okullarda Türkçe okumamış ve aksine mecburen farsça okutulmuş olan bu "Azerî"lerin, son derece güç şartlara rağmen, yaratmış oldukları edebî eserlerin temiz bir Türkçe ile yazılmış olmaları, acaba ne ile izah edilebilir? İranlı Türk şairlerinden, şu anda elimde bir antoloji teşkil edecek kadar bol miktarda şiir mevcuttur. Birkaç örneği buraya almak isterdim. Fakat bu yazının çerçevesi buna müsait değil.

İran Azerîlerinin "dört milyon kadar" olduğunu söylemek ise, bunları küçümsemek çabasıdır başka bir şey değildir. Ülkelerinde yaşayan Türk azınlıklarını, olduklarından az göstermek, başta Sovyet Rusya olmak üzere, bütün komşularımızın politikalarının müşterek bir özelliğidir. Ancak, İran'da yaşayan Azerîlerin, dört milyonun çok üstünde olduğunu ispat eden sayısız kaynak göstermek, her halde zor bir iş değildir. Meselâ, *The Middle East Journal* dergisinin 1958 yaz sayısında, Charles Warren Hostler, İran'da 5.700.000

Türk yaşadığını söylüyor. Yeni ve tarafsız olması bakımından bu kaynağı aldım ve bu kadarla yetiniyorum. Yuvarlak hesap, İran'da 6 milyon Türk (veya Azerî) yaşadığı söylenebilir.

6 milyonluk bir kütle, İranın genel nüfusu gözönünde tutulursa, hiç de küçümsenecek bir azınlık değildir. Bu bakımdan İran idarecileri bunlara karşı daima kuşku ve endişe ile bakmışlar ve İran politikası, İran Türklerini "azerileşmiş Farslar" ve "küçük bir azınlık" olarak göstermekten daha öteye geçmiştir. Bu politikanın gerek İran Meşrutiyet İdaresi gerekse Pehlevî saltanatı sırasında hiç değişmemiş olduğu söylenebilir.

1930 yılında yayınladığı bir eserde, Reşit Saffet bey şunları yazıyordu: "İran'da bulunduğum üç seneyi mütecâviz müddet zarfında, bu memleketteki Türklük kütlelerinin zannedildiğinden pek ehemmiyetli olduğunu gördüm. Fakat bu tetkikatımı yaparken, İran meşrutiyet idaresinin Türklüğe karşı muayyen kastına, vasi bir imha hareketine şahit oldum..."

...1906 dan 1913'e kadar, Azerbaycan ahali üzerine hükümet tarafından tesli edilip sevk edilen kuvvetler, Bahtiyariler ile Yefrem Han'ın Ermenilerinden müteşekkildi. Seri ateşli top ve mitralyözlerle mücehhez bu kuvvetler, muhayyel isyanları bastırmak bahanesiyle Azerbaycan'ı mahvî - perişan etmişler, yüzlerce köyü yakmışlar, kadın, çocuk binlerce Türkü kesmişler, silâhsız denecek derecede, civanmert binlerce Azeriyi kahpece kuşatıp öldürmüşlerdir. Bu faciaları gözümle gördüm..."

Türklüğün en büyük maktellerinden biri, İran meşrutiyetinin kurbanı, biçare İran Azerbaycanı olmuştur... değil ekseriyet, ekalliyet hukukuna bile malik olmıyan Türk kültesi, yavaş yavaş terakki ettikçe, arasında milliyet hisleri tabiatıyla uyandıkça, elbet haklarını tanıyacaktı. Buna karşı en âcil çare olarak İranlılar, Türk unsurunu katliâm suretiyle mahvetmekten başka çare bulamadılar..." (1)

Bundan sonra yazar, eserini kaleme aldığı tarihte, yani Şehinşah Rıza Pehlevî devrinde "ananevî bir mahv, politikasının yeni bir safhasına" işaret etmektedir. Gerçekten Rıza Şah Pehlevî, saleflerinden hiç de aşağı kalmamıştı. Reşit Saffet bey,

"Kaşgâi kâtliamı, diyor, esaslı bir Türk imha siyasetinin bugünkü (1930 lardaki) safhasıdır. Bütün Türk âleminin nazarı dikkat ve rikkatini dâvet ederim. Şarkda, İranda ve Irak'ta garpta Balkanlarda, Türklük sahaişgalini küçültmek için büyük, ciddi tertibat vardır."

1930'lardan sonra İran'ın bu tertipleri hızından bir şey kaybetmeden devam etmiştir. Yalnız ne var ki, Türkiye - İran dostluğu gittikçe kuvvetlendiği ve 1937 de Sâdâbat paktı imzalandığı için, 1930 lardan Reşit Saffet beyin makalesine benzer yazılar artık yazılamaz olmuştu. Acı fakat gerçek olan şu ki, biz Türkiye Türkleri, Şehinşah dostluğu adına, İran Türklerinden bahsetmez olduk ve onları Şöven Farsların insafına bıraktık. Oysa ki, Reşit Saffet bey "Mazlum kardeşlerimize, diyordu, elimizden geldiği kadar yardım etmek, onları zulümden kurtarmaya çalışmak, hiç olmazsa çektikleri zulmü, medenî âleme bildirmek, Övropa medeniyetiyle temasta bulunan garp Türklerinin mukaddes vazifelerindedir."

Biz bu vazifelerden hiçbirini yapmadığımız, yapamadığımız gibi İran Türklerinin zaman zaman, fırsat buldukça yükselen şikâyetlerine de kulaklarımızı kapadık, seyirci kaldık. 1942 yılında, 37 bin mülteci ve muhacir İran Türklerinden biri olarak bay San'an Azerî İran'daki "5 milyon Türk adına" şunları yazıyordu:

"Talihsiz bir insan zümresi olarak İran sınırları içinde yaşamağa mahkûm bulunan biz İran Türkleri, asırlardanberi İran varlığını koruduk... Kanımızı İran istiklâlî için akıttık... Hattâ kendi ırkdaşlarımız olan Anadolu Türkleriyle İran uğrunda savastık. Mahmûz İran dâvası için sarfettik... İrandaki bir avuç Fars milleti bizi daima istismar etti. Her işini, her ağırlığını bizim sırtımıza yükletti. Fakat, bunca ısraplara katlanan bizler, bu kadar fedakârlık yapan biz İran Türkleri, hiçbir insanî hukuka sahip olmadık. Daima gözü kapalı bir köle vaziyetinde Farslığın esiri olduk... Onları övdük, kendimizi unuttuk. Yanbaşımızdaki Anadolu Türkleri de kendi durumları ve dâvalarıyla meşgul bulduklarından, maalesef bizim düştüğümüz feci vaziyetlere bugüne kadar seyirci kaldılar..." (2)

O günden bugüne kadar da ara-

dan 17 yıl geçti. Bu yıllar zarfında sayısız dramlar oynandı, İran Türkleri sayısız faciaların kurbanı oldu. Kanlar döküldü, köyler, kasabalar yakıldı. Biz hâlâ seyirci kalmakta devam ediyoruz. İkinci Dünya Savaşı sonunda İran Azerbaycan'ının otonomi almak teşebbüsünü biz sadece Sovyet Rusyanın bir komplosu olarak gördük. İran'dan kurtulmak isteyen milyonlarca Azeri'ye düşünmeden bir tek kelimeyle "komünist" damgasını vurduk.

İran ordusunun Tebrize girip binlerce Türkün kanını akıtmasını, İranla beraber biz de alkışladık; radyomuz, bu tarihi, İran Azerbaycanı'nın, "kurtuluşu" olarak yadediyor. Fakat, bu arada, bu 6 milyon insana, İran'dan kurtulup Rusya'nın nüfuzuna girmeyi "ehven-i şer" telâkki ettiren sebeplerin neler olduğunu hiç düşünmedik, düşünmüyoruz. Eğer İran Türklerinden bazıları yüzlerini Rusya Azerbaycanı'na çevirmişlerse, acaba bizim bunda hiç te mi sorumluluğumuz yoktur? Burnumuzun dibinde, kendi kanımızdan olan bu mazlûm insanlara karşı gösterdiğimiz duygusuzluğu, vurdumduy mazlığı, her halde dünyanın öbür ucundaki bir Yahudiye, bir Zenciye karşı göstermiyoruz. O zaman insanlık damarlarımız kabarıyor da, neden İran Türkleri bahis konusu olunca, Türklük veya hiç değilse insanlık hislerimiz biraz olsun galeyana gelmiyor? Çünkü, arada Türk - İran dostluğu var. İki dünya savaşı arasında olduğu gibi bugün de dostluk bağları gayet kuvvetlidir. Ve daha da kuvvetlendirilmek için hiç bir fırsat kaçırılmıyor. Fakat, Türk - İran dostluğu ve kardeşliği yolunda atılan her adım, bizi biraz daha susturuyor ve İran Türklerini bize biraz daha unutturuyor: Acaba İran idarecilerinin başlıca amacı İran Türklerini bize unutturmak, onlardan söz açmamıza fırsat vermemek midir? Olmasa bile, Türkiye ile imzaladıkları ittifak ve anlaşmalar, bunu sağlıyor.

Son kültür anlaşması, bir iki profesörün mübadelesini, üç beş Fars öğrencisine Türk Üniversitelerince burs verilmesini, veya İran Türklerinden haberi dahi olmayan üç beş Türk öğrencisini Tahran üniversitesine gönderilmesini ... derpiş etmekle İran Türklerine acaba ne sağlıyor? İran Türkleri, Türk okulları açmak, eğitim ve öğrenimlerini Türkçe yap-

mak, Türkçe gazete ve dergi çıkartmak şöyle dursun, Tahranın hafiyelerinden serbestçe ana dillerini dahi konuşamazken; Türkiye'de basılmış gazete ve kitapları, okumak bir yana, Ankara radyosunu bile dinliyecekken... Türkiye ile İran arasında yapılan kültür anlaşması neye yarar?

Türk - İran dostluğunun şahı-kasına ulaştığı bu son yıllarda İran Azerbaycanında en koyu istibdat hüküm sürmektedir. İran Türklerinin en masum ve en ufak bir kültürel ve millî hareketi, "Komünist faaliyeti" olarak damgalanmakta ve amansızca cezalandırılmaktadır. Bu yüzden, öldürülen ve hapse tıkan Azerilerin sayısını kimse aklına getirmiyor. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin imzalandığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kurulduğu bir devirde, milyonlarca insan'ın koyu bir istibdat altında inlediğini, kimse duymuyor. Bu insanların, millî haklarından geçip sadece "insanî ve medenî haklarına kavuşmak" istemeleri acaba çok mudur? İran'da bir avuç Ermeni azınlığına en geniş haklar tanınırken, İran Azerilerinden neden en tabii haklar esirgeniyor?

Bu soruları sormam, dün Sâdâbat Paktına, bugün de Bağdat Paktına olan bağlılığımızla bağdaşmadığını söyleyenler olabilir. Türk - İran dostluğunun kuvvetlenmesinden, İ-

ran Türkleri bakımından, duyduğumuz endişe de zaten bu yüzdendir. Bir başka yazımda, Irak Türklerinden bahsederken söylediğim şeyi burada İran Türkleri münasebetiyle de tekrarlıyorum: Gerek Sâdâbat ve Bağdat Paktları ve gerek Türkiyenin dostluk ve iyi komşuluk politikası İran Türkleri lehine en ufak bir tâviz dahi sağlamamış, aksine Tahran idarecileri Türk azınlığını ezmek politikalarını sür'atle yürütmüşlerdir. Biz ise dostluk adına en ufak bir ses dahi çıkarmadık, çıkaramadık. Aksini o mazlûm insanları büsbütün ihmal ettik ve unuttuk. Yazıma, san'an Azer'in şu sözleriyle son veriyorum :

"... Biz İran mahkûmu Türkler, Türkiye'yi herhangi bir maceraya karıştırmak hevesini gütmüyoruz. Eğer Türkiye'nin sırf kendisine ait dâvası varsa ve sırf kendisiyle meşgul oluyorsa, mahkûm ve mağdur Türklerin de kendi dâvaları vardır ve bu dâvalarını tahakkuk ettirmek için çalışmak onların da tabii bir hakkıdır. Acaba sizlerin Şehinşah dostluğu namına biz İran Türklerini feda etmeğe hakkınız var mıdır?"

(1) Reşit SAFFET, Türklük ve Türkçülük İzleri, I. nci Kitap, Ankara 1930, 85. 161 vd.

(2) San'an AZER, İran Türkleri, İstanbul: 1942, 85. 3-4.

Bir Çin Seyahatinden Notlar

David HOTHAM

THE TIMES gazetesinin Ankara muhabiri değerli gazeteci David Hotham, iki sene önce Çin'e yapmış olduğu seyahate ait bazı intibalarını FORUM için bir makale hâlinde yazmıştır. Bu çok ilgi çekici yazıyı okuyucularımıza takdim etmekle bahtiyarız.

Uzak doğuya gidip de Çin'i görmeden dönmek akıl kârı mıdır? Bunun hiç de akıl kârı olmayacağını ve böyle bir fırsatın kaçırılmayacağını düşünerek, Hindicini'deki üç senelik ikamet müddetimin sona ermesine yakın, komünist Kuzey Vietnam'ın merkezi Hanoi'a gidip Çin vizesi almak için müracaatta buldum. Aradan altı ay geçti, hiç ses seda çıkmadı. Artık ümidimi kesmek üzere iken, günün birinde Pekin'deki Çin Dış İşleri Bakanlığında bir telgraf aldım. Telgrafta, Dışişleri Bakanlığı Basın Dairesi Şefi, Hong Kong'taki Çin Se-

yahat Bürosuna başvurmamı, vize için beni orada beklediğini bildiriyordu. En geç 17 Haziran 1957 gününe kadar LO WU köprüsünü geçip Çin'e girmeliğim lâzımgeldiği, bu tarihten sonra vizamın muteber olmayacağı da ayrıca belirtilmekte idi.

17 Haziran günü, bardaktan boşanırcasına yağan bir yağmur altında Hong Kong'tan trene bindim, ve bir saat sonra, iki âlemi birbirinden ayıran körfezin üzerindeki küçük köprüyü geçip komünist Çin topraklarına girdim.

Köprünün öbür ucunda kısa bir gümrük muayenesinden sonra trenimiz yoluna devam etti. Güney Çin'in büyük şehirlerinden Kamton'da, meşhur İnci nehri kıyılarında, "Kütlelerin Sevgisi" acayip adını taşıyan büyük bir otelde iki gece geçirdim. Kamton'dan üç gün daha devam eden bir tren yolculuğundan sonra nihayet Çin ihtilâlinin merkezi Peking'e vardım.

Çinde geçirdiğim on hafta içindeki faaliyetimi dört başlık altında özetleyebilirim: Uçsuz bucaksız bir ülke üzerinde, bitmek bilmiyen tren ve uçak seyahatleri; resmî şahsiyetlerle, tercüman vasıtasıyla, saatler saati süren mülakatlar; fabrikaları kolektif çiftlikleri, doğum evlerini, müzeleri, kreşleri ziyaretler; ve nihayet, bütün bu gördüklerimi dünyaya duyurmak gayreti ile otel odalarında yazı makinemin başında harcadığım saatler.

★

Çin'in üzerimde bıraktığı intibalardan ikisi, diğer hepsinin başında gelir. Bunlardan birincisi, memleketin insanı büyüleyen tabii güzelliği ve manzaraların çeşitliliği ile Çin halkının nezaketidir. İkincisi de, Komünist ihtilâlinin âdeta korkunç denecek sürükleyici gücü ve hızıdır.

Bana öyle geldi ki, Çin, sanki yakın zamana kadar arkasında asırların yığıldığı suları ve çamurları tutan koskocaman bir bend idi. Günün birinde bu derme çatma bend müthiş bir tarraka ile çökmüş, arkasında biriken muazzam kuvvetler de dünyayı hayret ve şaşkınlık içinde bırakan bir hızla ileriye doğru saldırmıştı. Vaktiyle Napoleon, "Bırakın Çin uyusun" demiş, "uyandı zaman dünyanın başına gelecekler vardır." Napoleon haklıymış!

Yeni Çin'in komünist liderlerini bekliyen işler, şimdiye kadar hiçbir yerde görülmemiş azamet ve cesamettedir. Bir kere nüfusu düşünün. Her bir buçuk saniyede, bir Çinli çocuk dünyaya gelir. Bugün Çin'de yaşayan 650 milyon insana her sene 15 milyon daha eklenmektedir. Böylece, her yıl Avusturya nüfusunun iki misli nisbetinde bir kalabalık, Çindeki insan denizini biraz daha kabartmaktadır. Bu kadar insan nasıl beslenir? Mao Tse-Tung'un 500 milyon Çin köylüsünü apar topar, merhametsizce önce kolektif çiftliklere, sonra da komünlere sürüşündeki sebebi, Çin'in doğum nisbetinde aramak

lazımdır.

Çinde kaldığım müddet zarfında üç kolektif çiftlik gezdim (Çinliler bunlara "üstün kooperatif" adını veriyorlar; "kolektif" kelimesini kullanmaktan kaçınıyorlar). Bunlardan en büyüğü 20.000 hektarlık bir saha kaplamakta idi ve 10.000 köylü üyesi vardı. Bu çiftlik kuzey-batı Çin'de, Szechwan'da bulunuyordu. Mahsul vaziyeti iyi idi. Köylüler - umumiyetle bütün köylüler gibi - misafirperver insanlardı. Bana bütün çiftliği gezdirdiler; dönüşte de çay yerine bir fincan sıcak su ikram ettiler. Çin'in fakir bölgelerinde - ki bugün hâlâ memleketin büyük bir kısmını teşkil etmektedir - köylüler çay alacak paraları olmadığı için sıcak su içiyorlar.

1957 yazında Peking'te resmî şahsiyetler, bana Çin köylüsünün senelik ortalama gelirinin 70 yuan - bugünkü rayice göre 250 T.L. - olduğunu söylediler. Çin'in en fakir bölgelerinde bu rakamın 54 yuan'a kadar (150 lira) düşmekte olduğunu da ifade ettiler. Zaten köylerde dolaşırken ilk göze çarpan şey, bu hâd derecedeki yoksulluk oluyor. Resmî şahsiyetler de bu yoksulluğu yabancı gözlerden gizlemeğe teşebbüs etmiyorlar.

★

Çin, sanayileşme yolunda hızla ilerliyor. Mançurya'da, Shanghai'da, Orta Çin'de, Batı Çin'de sayısız fabrika gezdim. Çinliler, kömür ve demir istihsalinde en başta gelen Batı Avrupa devletlerine yaklaşmakla kalmamışlar, sanayi makinelerini de kendileri yapmağa başlamışlar. Memleketin muhtelif yerlerindeki fabrikalarda, en ince ve çapraşık parçalara kadar, çeşitli makineler ve âletler imâl edilmektedir. Çinliler, otobüs, otomobil ve kamyon yapıyorlar. Dahası var: Bugün bir atomik reaktöre sahiptirler. Gerçi henüz Amerika Birleşik Devletlerine yetebilecekten çok uzaktırlar; fakat, yol, demiryolu, baraj, maden işletmesi, petrol, velhasıl bütün maddî sahalarda süratli bir gelişme ve ilerleme göze çarpıyor. Şunu da unutmamak lazımdır ki, Çin bu işlere daha yeni başlamıştır.

Çin'in siyasi rejiminden ne kadar hoşlanmazsak hoşlanmalıyım, onun bugün girişmiş olduğu hummalı faaliyeti görmemezlikten ve bilmezlikten gelemeyiz. Keza, Peking'in, bu muazzam ülkenin her köşesine

uzanan idari hâkimiyetini de tanınamazlık edemeyiz (Peking'in kurmuş olduğu bu mutlak hâkimiyetin bir istisnası Tibet'tir. Orada devamlı bir gerilla harbinin cereyan ettiği biliniyor.) Çindeki rejimin, memleketin her tarafında tesis etmiş olduğu bu hâkimiyet, diğer doğu devletlerinin en çok gıpta ettikleri hususlardan biridir.

Benim Çinde bulunduğum sırada, memleketin karşılaşmakta olduğu iktisadî ve siyasi dâvalar cidden muazzamdı. Birinci beş yıllık plân (1953 - 57), memleket ekonomisini hayli zorlamış ve takatsiz bırakmıştı. Mahsul, üst üste kötü gitmişti. Birçok yiyecek maddeleri ve pamuklu bez vesikaya tâbi bulunuyordu. Kıt olan şeyleri alabilmek için halk uzun kuyruklarda bekliyordu. İptidai maddelerin azlığından fabrikalar tam randımanla çalışmıyordu. Kolektif çiftliklerde köylüler ayaklanmakta ve kütle halinde büyük şehirlere akın etmekte idiler. Hükümeti saran meseleler hakikaten müthişti. Fakat, bununla beraber, Çin'in iktisaden çökmek üzere olduğu veya bir karşı - ihtilâlin eşiğinde bulunduğu intibai da mevcut değildi. 650 milyonluk bir kütleyi, topyekün bir ihtilâlin dalgaları arasında yüzdürmek herhalde kolay bir iş olmasa gerek.

★

Ruslar Çinlilere geniş yardımlarda bulunmuşlardır. Mançurya'daki fabrikaların, hattâ bütün Çindeki yeni fabrikaların, Sovyet makina sanayiinin daimî bir sergisini teşkil ettiği söylenebilir. Rus, Doğu Almanya, Çek ve Polonyalı uzman ve teknisyenlere Çin'in her tarafında rastlamak mümkündür. Bunlar umumiyetle mevcudiyetlerini fazla hissettirmeyecek ve pek göze batmayacak şekilde çalışmaktadırlar. Peking otellerinin en mükellef dairelerini isgal eden ve daima birinci mevkiye seyahat eden komünist diplomatlarının aksine olarak, teknik elemanlara hiçbir hususî imtiyaz tanınmamıştır. Bunlara, Çin halkı ile münasebetleri ve onlara karşı nasıl davranmaları gerektiği hakkında gayet sıkı talimat verilmiş olduğu anlaşılıyor. Meselâ, Çinli kızlarla ve kadınlarla arkadaşlık ve "samimî münasebetler" kurma bahis konusu değildir. İnsan, Sovyet teknisyenlerinin iri yarı ve güzellikten yana pek nasibi olmayan karılarını gördüğü zaman, bu yasağın erkekler tarafından esefle karşı-

landığını tahminde güçlük çekmiyor!

Biraz önce de söylediğimiz gibi, Sovyetler Çin'e geniş ölçüde iktisadi yardım yapmışlardır. Fakat Çinliler, daha başlangıçtan itibaren bunu bir ödünç olarak telâkki etmişler ve borçlarını ödemek hususunda büyük bir titizlik göstermişlerdir. Filhakika, bugün bildiğimize göre, Sovyet yardımları ihracat yolu ile son meteliğine kadar Moskovaya ödenmektedir. Bu keyfiyet, Çin ekonomisinin bütün güçlülere rağmen nasıl olup da hızla gelişebildiği hususunda insanı hayrete düşürüyor. Gerçekten, nasıl oluyor da Çin, süratle sanayileşebiliyor, karayolları, demiryolları, barajlar, fabrikalar, büyük oteller yapabiliyor, ve üstelik de dış borçlarını muntazaman ödeyebiliyor? Ve bütün bunlar on sene içinde oluyor!

Bu sorunun kanatımca iki cevabı vardır: Birincisi, hudutsuz insan gücü kaynağı, ikincisi de, angarya usulünün tatbiki. Çinde gördüklerimin içinde hafızamda en canlı bir şekilde yer eden manzaralardan birisi, muazzam amele ordularının, karayollarında, demiryollarında tıpkı karınca gibi çalışmaları olmuştur. Bu inşaatlarda kat'iyen makina diye bir şey kullanılmıyor. Ben şahsen, harıl harıl çalışan bu sayısız insan kalabalığının, aralarında bir tek el arabası dahi kullandıklarını görmedim.

Bu konuda, sırası gelmişken, kollektif çiftliklerin işletilme tarzına dair çok ilgi çekici bir noktayı da belirtmek isterim. Kuzey Çin ovaları, traktör kullanmaya fevkalâde müsait, adeta ideal topraklar olmakla beraber, ziraî sahada makineleşme diye bir şey yoktur, ve belki daha onbeş yirmi sene içinde de olmayacaktır. Bu bir hata veya ihmal değil, Peking hükümetinin maksatlı siyaseti icabıdır. Sebep? Sebep basit: İşsizlik korkusu. Şayet köylü kütlelerinin yeni endüstri sahalarına doğru çekilmesi ve massedilmesi için gerekli zaman geçmeden önce ziraî makineleşme başlayacak olursa, bunun doğuracağı işsizlik görülmemiş bir felâket halini alabilir. İşte bu sebeptir ki, Çin ovalarında hemen hemen hiçbir traktöre veya başka bir büyük ziraat makinasına rastlamak mümkün değildir. Yakın bir gelecekte Çin pazarına ziraat makinaları satmayı ümit eden batılı iş adamlarının hayal kırıklığına uğrayacaklarını şimdiden söyleyebiliriz. Çin'de insan emeği ucuzdur.

Çinliler bu ucuzluktan faydalanıyorlar.

İnsan emeğinin ucuzluğundan başka ya bir de angarya olursa? Angarya, adı üstünde, bedava emektir.

Çin'de angarya usulünün tatbik edildiğini resmî şahsiyetler saklamıyorlar. Peking'de, Adalet Bakanı yardımcısına: "Çalışma kamplarında 20 milyon insanın bulunduğu doğru mudur?" diye sorduğum zaman, istifini bozmaksızın verdiği cevap şu oldu: "Olabilir".

Ancak, rehberlik san'atını gayet iyi bilen bir tercüman peşinde memleketi dolaşacak olursanız (ki onsuz dolaşamazsınız), bu gibi şeyleri gözünüzle görmeyiz pek kolay değildir. Mamafih, ben bir defa gördüm. Çin'in kuzey batı ucunda, Sovyet hududuna yakın Harbin şehrine trenimiz girdiği zaman, istasyonun önünde, yüzleri katılaşmış, üstleri başları perişan bir küme insan, silâhlı muhafızların nezareti altında beklemekte idi. İçlerinden bazıları ile görüşmek istedim. Fakat tercümanım beni alelacele oradan uzaklaştırdı. Sonradan öğrendim ki, bu adamlar, merkezi Çin'i İç Mongolistan'a bağlayan yeni bir demiryolu hattının inşasında çalışmak üzere trene bindiriliyorlarmış. Gördüğüm bu insanların angarya işçileri olduğuna eminim.

Yeni Çin'de, bir kimsenin dilediği yerde çalışması bahis konusu olamaz. Adamın evi Shanghai'dadır, fakat tutarlar, çalışmak için 5000 kilometre mesafede, Çin'in öbür ucundaki Sinkiang'a gönderirler. Çok defa adam çoluğunu çocuğunu birlikte götüremez, geride bırakmak zorunda kalır. Shanghai belediye reisinin bana söylediğine göre, Çinliler bunu tabii karşılamaktadırlar. Görülüyor ki, Çinliler, Batıların hiç bir zaman yapamayacakları, yapmak istemeyecekleri şeyleri yapabiliyorlar. Ve ancak bu sayededir ki, o muazzam işleri memleket ekonomisini çökertmeksizin başarabiliyorlar.

Peki ama, insan takati, insan tahammülü bu zorlama karşısında çökmez mi? Anlaşılan çökmüyor. Şüphesiz bugün Çinde bir gayri memnunlar zümresi mevcuttur. Bunlara aydınlar arasında, eski rejim zamanında halleri vakitleri yerinde olan çiftçiler arasında, eski kapitalistler arasında, hapishanelerdeki ve kamplardaki insanlar arasında rastlamak mümkündür. Fakat, bu husus-

ta en yetkili kaynakların verdikleri bilgiye göre, bu gayri memnunlar zümresi umumî nüfusun ancak yüzde onunu teşkil etmektedir.

Peking rejiminin çok geçmeden yıkılacağı kanaatinde olanlar, kendi temennilerini hakikat yerine alan, veya Formoza'nın propagandasına inanan kimselerdir.

Aslında, bugün Çin'deki rejim, çeşitli sebeplerden ötürü, Rusya'daki Sovyet rejiminin ilk günlerinden çok daha kuvvetlidir. Bir defa, 1917 İhtilâlden sonraki Rusya gibi, düşmanlarla çevrili bir dünyada yapyalnız değildir. Sovyet ittifakı ve Sovyet desteği, Mao Tse-Tung'a dahilde bazı rizikoları göze almak ve cesur adımlar atmak imkânını bağışlamaktadır. Toprak rejiminin tepeden inme bir kararlar derhal kollektifleştirilmesi, bunun en kuvvetli bir delilini teşkil eder. Sonra, Çinliler bugün Sovyetlerden iktisadi yardım görmektedirler. Ruslar ise dışardan hiçbir yardım almamışlardır. Nihayet, çok önemli bir nokta da, Lenin'in ölümünden sonra Sovyetler Birliğini zayıflatan liderler mücadelesinin ve "temizleme" ameliyelerinin Çinde zuhur etmesi ve Çinli liderlerin ihtilâlin başından beri aralarında bir sızıntıya meydan vermemiş olmalarıdır.

★
Üst üste kötü gidecek birkaç hasat ve bunun doğuracağı kıtlık, Çin'i kökünden sarsabilir. Fakat böyle bir fevkalâdelik olmadığı takdirde bugünkü rejimin iktidarda kalmasını ve hattâ zamanla daha da kuvvetlenmesini beklemek lâzımdır. Yüzyıllardan beri fena idare yüzünden korkunç bir hercümerç içine düşmüş olan bu memlekette, hiç değilse çalışan ve işleri düzenliyen bir hükümetin halka aşladığı maddî gelişme ümitleri, öyle sanırım ki, rejimin acı sertliğini ve merhametsizliğini büsbütün unutturmasa bile, buna katlanma imkân ve isteğini bağışlamaktadır. Hong Kong'ta kendileriyle görüştüğüm komünist aleyhtar bazı Çinliler, seslerinde zoraki bir takdir ifadesi ile, bana: "Hiç değilse, demişlerdi, şimdi Çin'in başında iş başaran bir hükümet bulunuyor". Peking rejiminden nefret etmeleri icabeden bu adamlar böyle diyecek olurlarsa, Çin halkının çoğunluğu evleviyetle aynı şeyi söyleyecektir.

Bundan başka, bugün Çin'de hâkim olan kuvvetli milliyetçilik cereyanını ve Batı'ya karşı duyulan derin

nefret hissini de unutmamak lâzımdır. Peking'deki kurnaz idareciler, halkın içindeki bu ateşli duyguları ustaca körüklemekten geri kalmaktadırlar.

Çekilen bütün meşakatlere, bütün hürriyetsizliğe, insanların hayatlarını, hattâ düşüncelerini kontrol altına alan korkunç bir hükümet sistemine rağmen (ki bunda Çinli komünistler Stalinden de daha ileri gitmişlerdir), genç nesil, asırlar boyunca çürümeğe bırakılmış bu koca ve köhne ülkeyi yeni baştan kurmanın heyecanı içindedir. Vaktiyle, sadece bir İmparatorun hevesini yerine getirmek uğruna milyonlarca Çinli, Büyük Çin Seddini yaparken ölmüştü. Bugün, onların torunları, inşasına ça-

laştıkları şeyin Büyük Sed'den daha büyük bir değeri olduğuna inanıyorlar.

Yürekler acısı bir fakirlik ve yoksulluk içinde uğraşan, çalışın, didinen, ve yüzyıllardır istibdatların çeşitlisi altında inlemiş olan bu insanlar, bugün içlerinde bir ümit-kendilerini değilse bile evlâtlarını daha iyi bir hayatın beklemekte olduğu ümidini - taşımaktadırlar. Evet, hürriyetten mahrumdurlar; fakat hürriyet denen şeyi zaten ne zaman tattmışlardı ki? Biz Batıların hiçbir zaman tahammül edemeyeceğimiz metotlara onlar katlanabiliyorlar. Kimbilir, bizim için ölüm sayılacak şey, belki de onlar için hayat demek olabilir.

Tepesidelik Köyünde Din Sohbetleri

HARMANDALIOĞLU

Tepesidelik köyünün Tahtabacak İbo'su, olduğu yerde sıçradı. Dış kapıda hafta pazarından dönen Ahmet'le, Memed'in başlarını görmüştü. Her zaman olduğu gibi oda cemaatına eliyle bir sus işareti yaptı. Hemencecik ikisini iki yanına oturttu.

— Durun hele komşular, durun! dedi. Bizim Posta Güvencinleri geldiler. Sizin havadisleriniz sizde kalsın, onlar çiğneyi çiğneyi çoktan bayatladı, biz yenilerine bakalım...

Vakit akşamdı.. İki Ahbap Çavuş'un «Çay Geçti» adıyla ortaya sürdükleri bir paket Köylü sigarası elden ele dolaşırken Ahmet hemen atıldı.

— Havadise ne bakan İbo Dayı dedi, kasabada havadis tonnan.

Yutkundu. Gözleri, başköşede elindeki kallavî çubukla durmadan ocağın küllerini karıştıran Yağmur Ağa'ya ilişti. Şapkasını geriye doğru yıkarken,

— Yabancı mahlûklar gibi dağların arasındaki kovuklarınıza çekilmişsiniz...

— Eee.. n'olacak?

— Siz, bu dünyada ne olduğunuzu biliyor musunuz?

— Eee.. n'olacak? Helbette biliyoruz.

— Dinim hakkı için bilmiyorsunuz.

— Seninki de lâf mı canım. Haydi ne cevahir yumurthyacaksın, yumurtla da duyalım.

— Vallaha da bilmiyorsunuz komşular, tallaha da bilmiyorsunuz? Ceridiyelerin yazdığını duyunca ben de

ne olduğumu şaşırdım doğrusu..

Gerilerde oturan pısırık bir köylü, sesi kuyudan gelir gibi «Allah kimseyi yolundan şaşırmazın, dedi. Benlik şeytan işi ama, şu mübarek günde ben ne olduğumu biliyorum. Hoca Efendi'ye kitap açtırdım, şeymişim..

Pısırık köylü lâfını bitirmeden, genç çakı gibi bir delikanlı, rap ayağa kalktı..

— Bana derler Tepesidelik köyünden İbiş oğlu Sorsiviş.. Aşlımı ararsan Türk oğlu Türküm. Teee.. Dedemin dedesinin dedesi, Horasandan gelmiş..

— Desene bir ucun Evlâd-ı Resûle dayanıyor, diye köyün Karadayı'sı hafifçe mırıldandı.

Köyün Çerçibaşı'sı Ahmet'in bu konuşulanlardan canı sıkılmışa benziyordu. Belli ki, bu hafta gene dağarcığının da ortaya dökmek istediği önemli havadisler vardı. Birden ciddileşerek:

— Araya girmeyin bel dedi. Ceridiyeler ne yazıyor biliyor musunuz?

— Bilmiyoruz dedik ya.. Haydi söyle, tatlandırıp durma..

— Sen istediğin kadar Türkoğlu Türküm de. Beriki Evlâd-ı Resûldanım falan desin. Hocafendi'nin biri fetvayı vermiş bile.. İnsan şeye inanmadan şey olamıyormuş..

Memed, oturduğu yerde bön bön söylendi.

— Hani canım, bizim Yağmur Ağanın partisinin başında biri var ya... Şey hani, gâvur içine her gidişinde E-yupsultan'da kurban kesermiş. Geçen

de gine tayyareden düşerken Melâikeler kanatlarının altına almış da bir şeycikler olmamış. İşte ona inanmayan gâvur oluyormuş, duydunuz mu? Söylesene ahretlik, sen ne ödleğ adamsın bel! Yağmur Ağayı görünce sesin soğğun çıkmaz oluyor.

— Haşâ, haşâ! Sümme haşâ!.. Bunu bir hoca efendi mi söylemiş?

— Ya.. Ya.. Komşular.. Ama, biz kavil kurduk, yarından tezi yok, ben de, ahretliğim de onların partisine geçeyiz.

— Bozoğlan'la, Midilli'yi de sakın yanınıza almayı unutmayın, orada size lâzım olur, diye kapı arkasından mırıldandı.

Bu ileri, geri konuşmalardan Tahtabacak'ın sabrı tükenmişe benziyordu.

— Kuş dili mi konuşuyorsunuz, nedir canım. Şu ağzınızdaki baklayın atın da açık seçik konuşun, be mübarek adamlar dedi. Biriniz öyle diyorsunuz, öbiriniz böyle... Şeye inanmayan şeymiş, bu ne demek?..

Ahmet, hışımla ahretliği Memed'in kolundan çekti :

— Şu ceridiyeyi çıkar da gözleriyle görsünler, dedi. Biz bunu işkenbeden atmıyoruz.

Memed, kuşağının arasından buruş buruş olmuş bir gazeteyi çıkartıp ortaya attı :

Okuyun da gözünüz görsün, bizde yalan yok, dedi. Bunu bana köyümüzün nalbandı Hasan Hüseyin Ağa verdi, (gazetenin bir köşesinde kırmızı kalemle çerçevelenmiş üç-dört satırlık bir yazının üzerine parmağını basarak) al götür de köyde komşular şuracı okusunlar, dedi..

Kapının ardına sıkışıp kalmış partal kılıklı bir köylü :

— Eyvah! Gene zam var komşular, öyleyse zam, dedi. Hasan Hüseyin ağa boş yere kurşun atmaz.

Lâfa başkaları karıştı :

— Düşünün hele Tepesidelik liler; iyi düşünün; zam yapılmadık ne kaldı, çarşıdan, pazardan aldığımız mal, melâldan...

— Bana kalırsa, yalnız oruçla, namaz kaldı.

— Sakın Yağmur Ağanın partisini duymasın!

— Uyuyorsun ellâm kafa.. Sen onu git de Pilâvoğlu'nun müritlerine sor bir de.. Herifçioğulları beş rikât gündüz namazının yanına, beş rikât da gece namazı kalıyor. Oruç dersin - şu hepimizin bildiği gün orucundan gayri birde dil - orucu tutuyorlar. Geçen senelerin

birinde Pilávoğlu'nun Dil Orucu verdiği bir zavallıyı kuduz köpek ısırması da adamcağız ağzını açıp da köpeğe «Ostl..» bile dememiş.. Meğer herif Efendisi Pilávoğluna ikrar vermiş. Dilini çözerse çarpılırmış!

Yağmur Ağa'nın ayağı yer tutmuştu. Hemen atıldı :

— Onu kimin partisi deliğe tıktı, biliyor musunuz?

Tahtabacak iyice sabırsızlanarak:

— Bırakın şu lâfları! Hani kazan kazana demiş ki.. İkinizin birbirine diyeceği kalmadı. Hele sen şurayı bir oku...

Önünde serili duran gazeteyi yanı başında oturan bir gencin eline tutuşturdu. Gazeteyi okuyan çarpılmış gibi bir «Tövbe.. Tövbe...» çekiyor. Hemencek yanındakinin eline tutuşturuyordu. Fiskos ağızdan ağıza dolaşsa dursun, Tahtabacak birden belinler gibi bağırdı :

— Ne! Ne? demek öyle bizim posta güvercinleri doğru söylemiş. Durun hele uşaklar, durun. O halde bizim köyün hepsi, Tövbe, tövbe.. mübarek gün de insanı günaha sokuyorlar.

Ahmet, hemen atıldı :

— Hocafendi'nin fetvasına göre demek Tepesidelik'lilerin hepsi şey oluyor, öyle değil mi İbo Dayı?

Bir köşede sessizce oturan, (yabancı olduğu her halinden belli) dazlak kafalı biri :

— Diliniz varmıyorsa ben söyleyeyim ağalar, dedi. Şunun şurasında hepimiz gâvür olduk çıktık, desenize? (Birden dilini yutmuş gibi durakladı) Durun hele, durun. Bu Hocafendi'nin fetvası ıca benim de zihnimi karıştırdı. Böyle olunca, bizim Mededsiz'de de adamakıllı bir sayım yapsak, Hocafendi'nin fetvasına göre iyice dört tane müslüman çıkmaz.

İbo Dayı, Tahtabacaklarını birkaç sefer uzattı, çekti.

— Aklında yaşıyasın be komşu, dedi. Mededsiz'liler zaten akıllı olur. Bizim sadece bacaklar değil, şu kafa da cephede kalmış kafa... Biz de şöyle azdan başlayıp sıradan sayak, bakak. Hocanın fetvasına göre, köyümüzde gâvür olmıyan kaç kişi çıkar. Ben saydıkça duvara bir çizgi çekin bakıyım komşular! Eveli baştan köyümüzün eşrafından Biçer-döğerli Yağmur Ağamız 1, karısı 2, iki oğlu, iki gelini etti mi 6, haydi çiftçisini, çobanını da katalım. (Bunların kimden olduğu belli olmaz ya) taş çatlasa 8 - 10 u geçmez. Ha...

bak bak! az kalsın unutuyordum. Memo senin iş ne oldu. Fadiş'le, sen Vatan Cephesine geçtiniz mi?

Cemaat, hep bir ağızdan !Senin Memo'nun artık korkusu kalmadı ki geçsin, dediler.. Bozoğlan afiyet bulmasa da nalları dikse idi: İşte o zaman Yağmur Ağa'nın partisine eşek aldırılmak için...»

Yağmur Ağa'yı bu lâf iyice çileden çıkarmıştı. Tepesine yumruk yemiş gibi, öfke ile yerinden birkaç sefer kalktı, oturdu.

— Sizi nankörler, sizi, dedi. Sizi Allahın gazabına uğrıtacaklar sizi.. dedi. Kadir kıymet bilmezsiniz, değil mi?

İç cebinden aceleyle bir gazete çıkardı: Burnunun üzerine kalın çerçevesi bir gözlük kondurdu. Baş tarafında iri kırmızı harflerle KÖYLÜ yazılı bir gazeteyi göstererek :

— Yalan mı ya, dedi. Hepiniz zandık, kâfirsiniz. Bak Kadıemmi bile bu mübarek günde bize din, diyanet getiren, tekkelerimizi, türbelerimizi açan Yavuz Menderesimiz, Başvekilimiz için neler yazıyor. Dinleyin de imana gelin, imana... Kucağında serili duran gazeteyi başıra, çağıra okumağa başladı : «Allaha bin şükürler olsun câmilere insan almıyor. Ezan sesleri yedi kat göklere yükseliyor. Bıyıkları yeni terliyen delikanlılar, ihtiyar dedelerini geride bırakıyor. Teravihe koşarken ağız süt kokan yavrular SAHURSUZ oruç tutuyor. Din, diyanet başta tâc oldu. Yüreklere sindi hamdolsun..»

Yağmur Ağa, gazeteden gözünü ayırıp, gözlüklerini hırslı hırslı cebine yerleştirdi. Baş, elleri, ayakları, vücudunun her bir âzası sara nöbetine tutulmuş gibi tirtir titriyordu. Kimseden ses çıkmadığını görünce, gözleri karşı sedirde durmadan sakalını sıvazlayan Hocafendiye kaydı. Bakışlarında (haydi ne duruyorsun, bana yardım et!) diye emredici bir mânâ seziliyordu.

Köyün lâmba sakal imamı, olduğu yerde birkaç kere yekindi. Elinde doksanlık bir tesbih, dudakları birkaç sefer vardı, geldi.

— Elhamdülillâh hepimiz ehl-i islâmız. Din diyanet hepimizin başına tac. Malûm olduğu üzere Dinimiz ulûl-u emre itaatı tavsiye eder. Allah cümlemizi büyüklerimizin açtığı bu nurlu, bu ışıklı yoldan ayırmasın, Peygamber Efendimiz, bir hadîs-i şerifinde buyuruyorlar ki...

— Evet, ne buyuruyorlar?.. diye Köyün Karadayısı gözlerini tavandan

ayırarak hocanın yüzüne ters ters baktı.

— Evet, Peygamber Efendimiz, bir hadîs-i şerifinde buyuruyorlar ki, Ey benim sevgili ümmetim! Zamanınız hü kumdarlarının emirlerine ve gidişine uyunuz.

Karadayı adamakıllı kızmışa benziyordu. Kükremeği andıran gür ve hakim bir sesle :

— Hocafendi! Hocafendi! dedi. Zamanı göre ahkâm da değişir sözünü duymadın mı?

Bütün başlar kendinden yana çevrilmişti. Hemen her mecliste, her tartışmada en son söz Karadayı'ya verildi. O da işlek zekâsı, geniş görgü ve belgisi sayesinde en' ufak bir tutukluk göstermeden, meselenin en doğru, en kestirme yoldan izahını yapıp çıkardı. Hoca, bir gözü Yağmur Ağa'da diledi dolaşarak bu bapta, oda cemaatı arasında kimsenin anlamadığı bir dille birbiri ardından yeni âyetler, hadîsler sıralarken :

— Yeter gözünü sevdiğim hocam yeter, dedi. Şimdi sana soruyorum. Madem ki şuracıkta biz bizyiz. Ulûl-u emre itaat var dese de padişah'ın sözünden çıkmasa idi, Kemal Paşa bu vatani düşmandan kurtarabilir miydi?

Hocanın gözleri Yağmur Ağa'da «hık, mık» ederken Tahtabacak, «O, bizi daha pek çok şeylerden kurtardı...» diye söylendi.

— Ama ne fayda, gâvürlardan fend alıp okul, fabrika açacağımız yerde, tekkeleri, türbeleri açmağa başladık. Lâfa gelince hepimiz Atatürk'ün izindeyiz.

Memed, konuşulanları duymamış gibi kendi kendine mırıldanmağa başladı. Gözü, Yağmur Ağa'nın elindeki bol resimli Köylü gazetesine takılıp kalmıştı. Başvekilin önünde sıralanmış kurbanları görünce, «Vay anasını!» diye çığlığı bastı. «Tosun da kesmişler, dedi, emme de tosunmuş bel! Bu tosunu bana verselerdi ne yapardım biliyor musunuz?»

— Ne yapardım, ulan Damyuvağı? diye ahiretliği Ahmet sırtına bir yumruk indirdi.

— Ne mi yapardım? Akılsıza bak hele! Varımı, yoğumu satar savardım, yanına bir de eş peydahlar çift koşardım çift.. Sonra efendime söyleyeyim Yağmur Ağanın bağırta bağırta elimizden aldığı tarlalar, tapanlar için hemen bir dâva açardım...

Tahtabacak, «Bu dünyada kapın-

daki öküzüne hooo.. diyebiliyor mu - sun? dedi. Senden âlâ kimse yok. İşler günden güne kötüye gidiyor..» Hemen ağzını Yağmur Ağaya çevirdi.

— Haydi söyle bakıyım? Başvekilimize, Yavuz Menderes'imize sen kaç kurban adadın Tepesidelik köyünün Biçer - Döverli Demirkırat ağası.. Ma-lûm ya deve gelen yerden....

— Vatan, millet yolunda çalışan o adama bir değil, bin değil, milyon da feda olsun. Sen duymadın mı? Konya-nın bir milletvekili bile, başımızda Al-lah'ın, Muhammed'in tâyin ettiği biri-si var, dedi geçenlerde...

Memed, saçça kendi kendine söy-lendi. «Bak, bak, dedi; işte bunu hiç duymamıştım. Acep ola Allah, bu mü-barek gün de tekkeleri, türbeleri...»

Karadayı, «Sus, sus! Senin böyle şeyler aklın ermez» diye Memed'in sözünü bir bıçak gibi kesti ve hemen arkasından ağzını cemaata çevirdi. «Siz bilmezsiniz, komşular, dedi, ben çok yer, memleket gezdim. Kürre-i arz üzerinde tekkesi, türbesi bol memleketlerden bir tane kendi başına buyruk ola-nına daha rastlamadım. Bir memle-kette Tekke, türbesi sayısı çoğaldıkça el açanların sayısı da çoğalıyor. Hem de doğru, başınızı sallamayın. Bir de

Atatürk devrini düşünelim komşular! Tekkelerimiz, türbelerimiz kapalıydı a-ma, velâkin kimseye de borç para için el avuç açmıyorduk..»

Yağmur Ağacı; bir «hım..» çekti.

— Demek sen, tekkelerin - türbe-lerin açılmasını istemiyorsun?

Karadayı, bastonuna dayanarak hışımla ayağa kalktı. Odanın tam or-tasına gelince bastonunu yerde birkaç kere tıkırdattı. O, bir şeye kızdığı za-man hep böyle yapardı. Bir eli kalbi-nin üzerinde yüksek bir sesle :

— Bana bak ağam, bana dedi, be-nim tekkem de, türbem de şuracıkta, kalbimin içinde, aha... O dışarıda tap-mak için, tekke türbe arıyanlar kimler, siz biliyor musunuz? Buracığı boş olan kimseler, boş... Şimdi anladın mı?

Kapıya doğru birkaç adım atar at-maz, gerisin geri döndü: «Size, gitme-den önce, aklımda kalan dört satırcık bir şiir okuyayım da dinleyin. Bakın eskilerden biri ne söylemiş, bu mesele için, dedi :

Hararet nârdadır, saçda değil,
Keramet sendedir, tâcda değil,
Her ne ararsan, kendinde ara,
Kudüs'te, Mekke'de, Hac'da değil.»

Şiir biter bitmez bastonuna daya-narak hızla kapıdan dışarı çıktı.

Belirli bir aydın sınıfın fikrini temsil etme özelliğini gösteren açıklanmış bu fi-kirler ile inandığı fikirleri karşılaştırmış, bir inceleme konusu yapmış, bir tarafın kendisi olmasına rağmen objektif bir ince-leme verebilmiş ve bir "netice" ye var-mış.

Bunun yanında da, Sayın Taner'e bir takım sualler sormuş.

İnceleme yazısında belli bir seviyede objektif kalabilmiş, hüsnüniyet sahibi bir kimse için buda gayet tabii değil mi-dir?

Şimdi gelin 15 Mart 1959 tarihli Ter-cümanda Sayın H. Taner'in "Birinci Adama Mektup" adlı cevabını tetkik ede-lim:

1. "21.XII. Tercüman'ın bu sütununda yayınlanan (Eksiğimiz: aydın basan aydın) adlı fıkram özellikle politika çevrelerinde soğuk bir duş yaptı: Çok kişiyi işkilendirdi, gocundurdu."

Sayın Taner'in kullandığı kelimelerle bir işkilenme, bir gocunma yazısı, Ömer Sâkip'in inceleme yazısı gibi bir "reaction" göstermezdi; daha başka olurdu.

2. "Bu ay da FORUM dergisi bu tep-kilerden bir yenisini, hem de 4 koca sahife boyunca dile getiriyor."

Mevzuubahis yazının FORUM'da 4 sahife boyunca dile gelmesinin esas sebebi, konunun dergide derinliğine ve değişik yönlerden incelenmesindedir biz okuyuculara göre.

Bunu Sayın Taner nasıl görmemezlik-ten geliyor; hayret!

3. Sayın Ö. Sâkip, inceleme yazısını, kişisel sebeplerle dialog şeklinde yazmış, üstelik bu şekle yönelebilecek yergilere do-kunmuş yazısının başında açıkça,

Şimdi bu inceleme yazısını, "Bay Ö. Sâkip (Yanıma Korkusu) a-dım verdiği bu yanıtlamasım dialog şek-linde kaleme almış. Dialog biçiminde eleş-tirme, deneme yazmada her zaman bir danışıklı döğüş havası sıtır. Kendi ken-dine satranç oynamayı bir dereceye kadar anlarım da (bunun neden böyle olduğu meçhul), savunduğu düşünceyi daha iyi belirtmek için, karşı düşünceyi ister iste-mez üstün körtü savunan bir gölge adam yaratmayı ucuz, hatta demagogca bir yol sayarım....." gibi lâflarla mahkûm etme-ğe çalışmak, bu yazının ve diğer tarafın ruhunu hiç anlamamak demektir.

Aynı zamanda yazıya bu şekilde hü-cum etmenin, bir ana dâva üzerinde kalemi oynatmanın samimiyetiyle ne derece ilgili vardır? Bu da aydır.

Peki ne yapsaydı yani Ö. Sâkip? Başladığı yere geri mi dönseydi O zaman iki aydın'ın tartışmasının ne önemi, ne farkı kalırdı?

İki cahilin, bir cahil bir aydın'ın, ve iki aydın'ın tartışması başkadır. "Müsbet Tartışma" yı şüphesizki iki aydın yapabi-lir. Evvelâ tartışmalarının konusuna müş-terek temeller bularak, sonra da yekdiğer-lerinin öne sürdüklerinden "ilim düşünüşü" itibarıyla "doğruluk" u beliren çıkışları kabul edip yavaş yavaş neticeye varmaya çalışırlar. Bu her şeyden evvel samimiyet, hüsnüniyet, doğruluk istiyen bir düşünce ve davranış tarzıyla olabilir.

Okurların Forumu

"Yanıma Korkusu,, Ve "Birinci Adama Mektup,, Yazıları Üzerine

Forum Yazı Kuruluna;

Derginizin 119 cu sayısının inceleme-ler bölümünde Sayın Ömer Sâkip'in "Yanıma Korkusu" adlı bir incelemesi çıktı. Bu gayet objektif yazıya - Sayın Ömer Sâkip yazdığı inceleme yazılarında, şahsi fikirleri ve bu yazıları yazmasına sebep çeşitli etkenler ne olursa olsun, tamamıyla objektif bir çalışma ve ifade tarzı gös-termiş, biz okuyucular üzerinde böyle bir kanı yaratmıştır - 15 Mart 1959 tarihli Tercüman'da Sayın H. Taner tarafından verilen "Birinci Adama Mektup" adlı ce-vap, beni uzun uzun düşünceye sevketti.

Ben de bu konuya ilgi duymuş, taraf-ların fikirlerini ve inançlarını, bunları sa-

vunma tarazlarını tetkik etmiş bir okuyucu olarak tarafların üzerimde bıraktıkları özü sütunlarınıza aksettirmek istiyorum.

Sayın Taner ne yapmıştır?

Bir okuyucusunun mektubunu gazete-sindeki sütununa dercetmiş, bu vesile ile de konu hakkında kendi fikirlerini açıklamış. Gayet normal. Sayın Taner'in hareket tarzı ve fikirleri her şeyden evvel kendisini ilgilendirir, kimsenin de buna mü-dahaleye hakkı yoktur. Yalnız Sayın Taner, kendi fikirlerinin belirli bir aydın topluluğunun fikirlerini temsil ettiğini; yahut ta - Ömer Sâkip'in ifadesiyle - yayın hayatımızda adını çoğunluğa bir değer olarak kabul ettirmiş olduğunu unutuyor.

Sayın Ömer Sâkip ne yapmıştır?

Bunu yapmayan veya yapamayan taraf "demogoji" yapıyor demektir.

Siz Sayın Taner, birinci adam'ın kabul ettiklerini evetlemiyor musunuz?

Böyleyse bunları "Birinci Adama Mektup" adlı yazınız da belirtmeli ve hele ikinci adamın sorularına cevap verebilmeliydiniz, kesin bir tavrın ifadesi zannettiğiniz soyut (mücerret) fikirli bir eski cevabı tekrarlıyacağınız.

4. (Sayın Ömer Sâkip acaba bana "Hem politakadan nefret ediyor, hem de kalemi eline alıp böyle bir yazı döşeniyor. Özü Politika değil mi bu yazının" derken farkında olmadan gelişmeye düşüyor, fil dişi kuleme çekilmemiş olduğumu teslim etmiş olmuyor mu?)

Hayır Bay H. Taner, gelişmeye düşmüyor, fil dişi kuleme çekilmemiş olduğunuzu teslim etmiş olmuyor! Bilakis, siz kendi gelişmenizi kendiniz ispatlamış oluyorsunuz. Şöyle ki; ikinci adamın, yazımın, özünün politika olmasına rağmen, oyunun (politikamın) oynadığı belirli sınırlı ülkenin ve insanların özelliğine göre olmadığımı anlatmak istiyor kanımca.

Bay Ö. Sâkip - yazısında da açıkça belirttiği gibi - bizde aydın tipini ikiye ayırıyor: Birincisinin, hareketin dışında kalıp öyküsünü, şiirini, yazısını yazdığını; ikincisinin, halkın arasına karışıp, onunla birlikte işin bütün çilesini çektiğini söylüyor ki fikirleri hakikatın ta kendisidir.

Sizin tutumunuz ise genellikle birinci gruba sokulabilir. Çünkü, bu belirli sınırlı ülkenin ve insanların özelliğine uymaz. Fikirleriniz ve hareket tarzınız ideal bir ülkede hayat bulabilir.

Fakat unutmayın ki aşağıya alıp ayrıca üzerinde duracağım davranışınızla hakiki Demokrasi, dünyanın hiç bir ülkesinde ve toplumunda elde edilmiş değildir. Zaten insan oğlunun bizzatı şahsiyeti ve davranışı buna müsait değildir.

5. İkinci adamın alabildiğine derin ve gayri muayyen olan bu konuyu basitleştiren, adeta muayyenleştiren sözlerine, fikrinizin ve davranışınızın sakat ve sudan noktalarını pek güzel bularak size yönelttiği sorulara cevap vermekten kaçınarak - halbuki fikirlerinizi ve davranışınızı en iyi şekilde (kesin) ancak böyle savunabilirsiniz - önceki yazımdaki düşüncelerinizi tekrarlamakla şöyle soyut bir cevap veriyorsunuz:

(Bana gelince benim tam inandığım büyük bir ülkü var.)

.....

Bence bir memleketin asıl temsilcileri ne oy kalabalığı, ne de şu parti bu parti, şu bey şu paşa dır. O memleketin aydın, olgun ilim ve sanat adamları, düşünürleridir. Çünkü, zamanla değişen hükümetlere iktidarlara rağmen hiç değişmeyen, iyile doğruya yönelmiş bir pusla olarak kalan, sağlam değer ölçülerinin düzenleyicisi, bu şuurlu ve bağımsız aydınlar kütlesidir. Küçük hesapların, bencil çıkarların, orta malı politika oyunlarının dışında ve üstünde böyle bir düzenleyici değerler ölçüleri kurulabilmesi için bu özellikte aydınların bu düşünürü, butavrı, bu tutumu sonuna kadar savunmaları ile olur. Yoksa, şu, ya da bu düşünce ile o partilerin oyununa gelme-

leri onların ökselerine kapılıp erişiyişleri ile değil.

Bu düşünce ve tutumdaki aydınlarımızın sayısı zaten azken onları da türlü yemlerle, ya en zayıf noktaları olan ülkülerinden, vatanseverliklerinden yakalayıp bir bağımsız aydınlar denetlemesini daha başından baltalayan partilere ayrıca bu bakımdan da tutuluyorum.

Sayın Birinci Adam Sayın İkinci Adama lütfen sorarmısınız, böyle kesin bir tavrın yanılma korkusu ile ilgisi nedir?)

Bilmemki bu yazıya ne demeli?

O kadar mücerret fikirlere dayanıyor, boşlukları, zayıf noktaları o kadar çok ve ortadaki insan adeta neresinden tutupta yereyim diye şaşırıyor.

Bu fikirler ve davranışların, öncelikle bu belirli sınırlı ülkenin ve insanların özelliklerine göre tatbik edilip edilemeyeceği konusunu halletmeden soyut fikirleri savunmanın acaba hakikatle ne ilgisi vardır?

Kaldı ki Sayın Taner'in fikirlerinin hayat bulması için bunların varlığını sağlayacak bunlara takaddüm eden ana davaların halledilmesi lâzımdır.

Sayın Taner "İlmin, ilim görüşünün egemenliğinden, politika plânının çok üstünde bir tarafsız bağımsız aydınlar otoritesinin kemiyet bakımından olmasa da, keyfiyet bakımından kendini kuvvetle duyurucağı günden" bahsediyor.

Peki kendisine soralım: "Bütün bunlar nasıl gerçekleşecek?"

— Memleketimizde gerçek ilim adamı yok mu?

— Şüphesiz ki var.

— Memleketimizde gerçek "sanat adamı" yok mu?

— Şüphesiz ki var.

— Memleketimizde iyiye, doğruya doğru yönelmiş bir pusla olarak kalan, şuurlu, bağımsız aydın kütlesi yok mu?

— Şüphesiz ki var.

Peki Sayın H. Taner, üzerinde Dostoyevsk'inin Beyaz Geceler'inde kurduğundan daha fazla hayaller kurduğunuz o gün niçin bir türlü gerçekleşmiyor, 20. yüzyılın bu ikinci sömestrinde?

Bir memleket ve milletin üzerinde konuştuğunuz konuyla doğrudan doğruya ilgili, üzerinde teker teker durulacak, bu belirli sınırlı ülkenin ve insanların özelliklerine hep beraber etki eden idari mali, kültürel, ekonomik, sosyal, nakdi, harici işleri var. Bütün bu aksiyonların yönetilmesi iktidarda bulunan partinin elindedir. Bir iktidar değişikliği ise ancak, o ehemmiyet vermediğimiz "oy kalabalığı" ile mümkündür Kaldı ki içinde bulunduğumuz devrin özellikleri de bir çok değişik sebepten dolayı mazideki tecrübelerden çok farklıdır.

Sırası gelmişken, Sayın Taner'in tiyatro hakkındaki fikirlerinden de faydalanarak bu konuyu daha iyi doğrulayabiliriz:

"Shakespeare nereye ekilse orada bitecek bir bitki değildir. (Okuyucunun notu: tıpkı 'demokrasi' gibi)

.....

Tiyatro tarihinin parlak ve sönük çağ-

larına bir göz atın: İlerleme ve gerilemede seyircinin rolü büyüktür. Ne demek rolü, daha ileri giderek diyeceğiz ki, ilerleme ve gerileme doğrudan doğruya seyircinin seviyesine bağlıdır.

Eser kimin için yazılıyor? Seyirciye.

Oyun kimin için oynanıyor? Seyirciye.

Ve asıl önemlisi, yazar denen yaratık kimlerin içinden çıkıyor? Seyircilerin." (1)

"Politika" yı bu belirli sınırlı ülkede oynanan bir oyuna, o ülkenin insanlarını da "seyirci" ye benzetebiliriz.

Şimdi Sayın Taner'e soralım:

"— Siz, o kesin tavrılı olduğuna inandığınız soyut fikirlerinizle mi "seyirci" nin kalitesine etki edeceksiniz. Buna şahiden inanıyor musunuz sayın Taner?....."

Sonuç olarak bir tarafın yazısında tamamiyle hakikatleri ön plâna alıp fikirlerini ve inançlarını bu temellere dayanmasına ve bunu yaparken ülkenin ve insanların özelliklerini de göz önünde tutarak konuyu muayyenleştirmesine, objektif ve çok taraflı bir incelemeye tâbi tutmasına karşılık, diğer tarafın hakikatlere yarı yarıya sınırlı dönmesine, fikirlerini tamamiyle soyut temellere dayanmasına ve bunu yaparken de ülkenin ve insanların özelliklerini göz önünde tutmadığı kanısına varıyoruz.

Yalnız Sayın Ö. Sâkip, bizde aydın tipini, sanatçı tipini ikiye ayırırken bir hatâ yapıyor bence.

Hadi aydın tipini anladık, fakat sanatçı tipi ne oluyor. Biz de politikaya karışan (herhangi bir şekilde, kalemiyle, davranışlarıyla, sanatıyla, çevresi ile v.s.). Sanatçı çok azdır. Hemen hemen yok gibi. Bizde sanatçı politikadan, çocukların "öcü" den korktuğu gibi korkar. Daha doğrusu azılı politikacılar onlara bu korkuyu içirmişlerdir adeta. Toplum, daha medeni bir toplum olma yolundaki savaşında en canlı hücrelerini, organlarını daha başlangıçta kaybetmiştir.

Bu vesile ile Sayın Ö. Sâkip'tan "politika ve politikacı" konusunu ayrı bir inceleme yazısında belirtmesini isterken bizdeki sanatçılara da bazı hususları hatırlatmak isteriz:

Sartre daima yazarın bir tarafa hizmet etmesi gerektiği ve yazar istese de istemese de böyle olacağı fikrini desteklemiştir. Her insan, der Sartre, kendini belli bir içtimaf ve şahsi "durum" da bulur, bu durum belli bir hayat görüşü için zorlar. Politika bu Weltanschauung'un (dünya görüşü, hayat felsefesi)) bir parçasıdır ve kimse cemiyetin dışına çıkmadıkça politikamın dışında olamaz.)

.....

(Bir romancı da tarafsızlığın iyi bir vasıf olduğu doğru ise de, bir yazardan memleketinin hürriyeti veya varlığı söz konusu olduğu sırada bir tarafı tutmaması

nasıl istenir? Yazar ve vatandaş birdir ve aynı adamdır. Bundan başka sanatkar için söz hürriyeti zaruridir. Bir yazar ne vakit barış ve saadet zamanında dünyaya gelmek talihine kavuşursa, o vakit umumu ilgilendiren işlerden, siyasetten uzakta kalabilir. Thomas Hardy'nin ve Ömrünün başlangıcında Anatole France'in durumu böyleydi.)

(Bu günün Fransız yazarları kendilerini, eğer medeniyet kurtarılacaksa, büyük kararlar verilmesi gereken bir dünyada buluyorlar. Bu kararları almak için umumî efkârın hazırlanmasında kendilerine vazife düştüğünü biliyorlar. Mauriac, "Gerçek kendini bize kabul ettirmek için zorladığı vakit nasıl hikâyeler yazılabilir?" diyor. Belki hikâyeye yazmakta direnmek mümkündür, fakat hikâyecinin gerçeği küçümsemeye, onu ihmal etmeye hakkı yoktur.)" (2)

Bu kanuda soyut fikirli ve davranışlı da olsa Sayın H. Taner'e teşekkür etmeli mi acaba? Ne dersiniz?

Saygılarımla
Engin Erdener — İstanbul

(1) H. Taner. "Tiyatro ve Üniversite." Küçük sahne program dergisi sayı 5-6. Mart 1958 sayfa 11, İstanbul.

(2) A. Maurois. "Yazar siyasete karışmalı mı?" Varlık Dergisi Sayı 416. Sa-

bir şekilde teminiyle gerçekleştirilebilir.

Bütün bu bildiğiniz hususları yazmaktan maksadım, bazı durumlara ilginizi çekmek ve uygulamadan ne kadar yararlı bir acı bir durum doğduğunu göstermektir.

İlkokul öğrencisinin Yurttaşlık Bilgisi dersinde okuyacağı konulardan biri: Mülakât Vekâleti, diğerleri de Erkân-ı Harbiyeyi Umumiye Riyaseti, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti, Şûrayı Devlet ve Nafia Vekâleti... gibi deyimlerdir. Bu kavramları, ilkokulda henüz doğru dürüst okuma yazması temin edilememiş, iki sözü yanyana getirip yazamayan öğrencilere kavratmanın mümkün olabileceğine inanmak yersizdir. O ilkokul öğrencisi ki, yazı yazmak için masa, defter, kalem ve okumak için kitap ve belki de petrol lâmbası bulamamaktadır. Öğretmenin de, Osmanlıca Sözlüklerde kelime aramakla geçireceği zaman bir tarafa yapacağı açıklamanın da doğru dürüst bir öğrenmeye sebep olamayacağı bellidir.

Biz, kanunlara uymuyalım, demiyoruz. Fakat kanaatimizce kanunlar, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda olmalı ve daha ilye, daha ileriye götürülmesini temine hizmet etmelidir. Bugün gazetelerimizin bir kısmı - bakan - yazarken bir diğeri - vekil - yazabilmekte, bunu komisyon - encümen içtima - toplantı gibi kelimeler takibetmektedir.

Bundan asıl, noksan ve geri durumda olan eğitim - öğretimimiz zarar görmekte ve gereği gibi verimli olamamaktadır. Okur - yazar nisbeti çok düşük (% 30) ve bin kişisinden ancak 32 si gazete okuyan (bu nisbet 1952 yılına aittir, bugün çeşitli zorluklarla daha az gazete okunabildiği açıktır.) milletimizin kültür seviyesini bu durumdan kurtarmanın bu türlü hareketlerle mümkün olamayacağı kanaatindeyiz.

Doğru - düzgün Türkçe konuşamayan kimseleri, - kazıyeyi muhkeme'ler, tarh'lar, - cibayet'ler, say'ü amellerle uğraştırmazsak Türklüğe daha çok hizmet etmiş olacaktır.

Tarihte görülen, milletlerin ancak kültürle ebedileştiğidir. Kültür bakımından ilerilik gösteremeyen milletler tarihin karanlıklarına gömülmüşlerdir. Yunanistan'ı yatan bir Heomer vardır, bir Sophakles vardır, bir Aristotele vardır ve bir Sokrat vardır. Fakat ismini bile duymadığımız veya tarihte bir hatıra kabildinden okuduğumuz bunca kavimler yok olmuşlarsa bunu millet olma benliğini kazanamamış, gerekli kültür iklimini temin edememiş olmalarında aramalıdır. Yunan Kültürüne hayran olan Avrupalılar, yüzlerce yıl sonra yeni bir devlet yaratmak için Mora'ya koşular, Osmanlı Devletine karşı bu yeni devleti daima kayırdılar. Bütün bunlara sebep daha çok kültür tesiridir.

Birinin konuştuğunu diğeri anlamayan fertlerden teşekkül eden, benliğini bulamamış bir dille sahibolan milletler ebedî olmazlar düşüncesindeyiz.

Bu durumda bize düşen gene Atatürk'e müraعات etmek ve Türk Diline

gerçek çehresini vermektir.

Çeyrek asır gibi millet hayatında çok kısa sayılabilecek bir zamanda bu kadar fazla değiştirilen, şekilden şekile giren bir dil daha var mıdır bilmiyoruz. Bildiğimiz, daha doğrusu görünen bir şey varsa bu gidişten Türk Kültürünün zarar gördüğü, milli bünyenin sarsıldığıdır.

Yakup KEPENEK — Ankara

Zirai Sanayinin Lüzumu

Forum Yazı Kurulu'na;

İkinci Cihan Harbinin nihayete ermesi ile Türkiye'nin kalkınması ve muasır medeniyetlere yetişmesi davası hususi bir ehemmiyet arzetti. Bu meyanda mektepler, yol, elektrik enerjisi ve sulama, limanlar, şeker ve çimento sanayi sahalarına büyük yatırımlar yapıldı. Gaye memleketin kültürel ve iktisadi kalkınması idi. Pek çoklarımız ileri devletler seviyesine iktisaden ancak ağır sanayinin doğması ve gelişmesi suretiyle erişilebileceği kanaatinde idiler. Yapılan yatırımlar ve teşebbüslerde de bu düşüncenin hâkim olduğunu görmekteyiz.

Halbuki, Türkiye'nin şartlarında en süratli meyvelerini verebilecek, sermayesi büyük ve külfetli olmayan, bir kısmı yine müstahsilden toplanabilen, icabet ettiği kalifiye işçisi kolay yetişebilen sanayi, ziraat sanayidir. Böyle bir sanayinin teşekkülünden sonra diğer sanayi kollarına geçmekte nisbeten kolay olurdu.

Pek çok şeylerin sıkıntısını çektiğimiz zamanımızda ithal mallarının yokluğunu tabii karşılamakla beraber, peynir, süt, yumurta ve diğer gıda maddelerinin yokluğuna hayret ediyoruz. Buna sebep, iktisadi anormal zorlamalar olduğu gibi zirai pazar ve işletmeciliğimizin, istihsal tekniğinden dahi iptidai olmasıdır. Zirai sahada şimdiye kadar yapılanların pek büyük kısmı yalnız istihsal tekniğinin islah edilmesi gayretleri olmuştur.

Zirai istihsalın artması, ihtiyaçlara cevap verebilmesi ve harice ihraç edilebilmesi için neler yapılmalıdır

Şunu peşinen söylemek isterim ki: Türkiye toprakları, üzerinde yaşayan yirmi beş milyonu besledikten başka bir okadının daha gidasını temin edebilir.

Biz her ne sebeple olursa olsun Amerikan buğdayına, etine, süt ve yağına muhtaç değiliz. İlk noksanımız organizasyon eksikliğidir. Bunun için, istihsal edilen gıda ve diğer zirai maddelerin müstahsilin ortağı bulunduğu veya çok yakından ilgilendiği fabrika veya imalâthanelerde işlenmesi ve gene bu müesseseler tarafından piyasaya arz edilmesi iktiza eder. Artık ortaçağ pazar sistemine son vermek bir mecburiyettir. Yukarıda bahsettiğim mânada bizde Şeker Şirketi, Et-Balık Kurumu ve Toprak Mahsulleri Ofisi bulunmaktadır. İçlerinde yalnız Şeker Şir-

Türk Dilinin Çektiği

FORUM Yazı Kuruluna

Millet Meclisinde - yargıç, -hâkim - sözleri üzerine yapılan tartışma hatırlardadır. Bir milletvekilinin konuşması sırasında - yargıç - demesi üzerine bir bakan söze karışıyor ve - hâkim - demesini hatırlatıyor.

Bu karışmanın kökleri 1952 senesine kadar gider (Aslında dil üzerindeki eski - yeni çatışmasının kökleri Tanzimat'a kadar uzanırsa da bu yazımızın çerçevesine sığmaz). Hatırlanacağı gibi Aralık 1952 de Millet Meclisi, Anayasa'nın 1924 tarihli metnini esas kabul etmiş ve yürürlüğe koymuştu. O günden sonra meydana getirilen kanun ve tüzükler hep bu esasa göre, eski deyimlerle tertiplenmişlerdir.

Atatürk, bu milleti gerilikten, bilgisizliğin korkunç kucağından kurtarmak için eğitim - öğretim kolaylığının gerektiğini görmüş ve Arap Alfabeti yerine Latin Alfabeti'nin kabulünü sağlamıştı. Atatürk ile başhyan sadeleştirme hareketleri de Türk Diline gerçek benliğini kazandırma yolunda ileri adımlar teşkil etmişti.

Millet hayatının iyi bir şekilde devamı, istikbale köklü bir hazırlanmış milli kültürün sağlam esaslara dayanmasıyla mümkündür. Dil birliği MİLLET olma kavramının meydana gelmesi için başlıca şarttır. Bir milletin kültür ve medeniyet yönünden gelişmesi, millet fertlerinin müşterek bir dile sahibolmaları ve bunun kesintisiz

koti istenilen ve arzu edilen evsaf ve durumdadır. Diğer ikisi ise bahsettiğim karakterden çok uzaktır.

Arzu edilen müesseseler, hiç değilse sermayesinin yarısı ile çiftçiye ait olmalı, bir kooperatif hüviyeti arzmelidir. Çiftçi ortağı bulunduğu müesseseye malını teslim ettikten sonra başka bir endişesi olmamalı, icabi halinde işlenmesi, depolanması, pazara sevki tamamen bahsi geçen müesseseler tarafından yapılmalıdır.

Bu karakterdeki müesseseler memleket ne kadar kazandırabilir?

1 — Çiftçinin malını satamamak endişesi ortadan kalkacak, daimi satış imkânlarına sahip olacak daha fazla istihlal etmek çarelerini arayacaktır.

2 — Ziraat tekniği ve fenni şimdiki den çok daha süratli bir şekilde çiftçi arasında yayılacaktır. Bu, istihsalin artması demektir. Şeker Fabrikalarının bulunduğu yerlerde müsbet neticeleri evvelce de müşahade edilmiştir.

3 — Kazımal, celep gibi mutavassıt ve icabında istihsalı dahi baltalayan sınıflar ortadan kalkacaktır.

4 — Yeni iş sahaları açılacak, çiftçinin toprağa daha fazla bağlanması temin edilecek, aynı arazide daha intansif ziraat sebebiyle daha fazla insana ihtiyaç hissedilecektir. Bu suretle köyden şehre olan anormal nüfus akımı da nisbeten önlenecektir.

5 — Sanayi işçisi yetiştirilmesi de kaabil olacaktır.

6 — Ziraat mahsulleri kolayca standardize edilebilecek, dahili istihlak fazlasının ihraca kaabil olacaktır.

7 — Sulama, elektrifikasyon gibi devlete büyük masraflara mal olan tesisler bu gibi birliklerin ortaklığı ile veya doğrudan doğruya kendileri tarafından inşa edilebilecektir.

Diğer bir sual de ne gibi müesseselerin tesis edilebileceği ve neye mal olacağıdır.

İstihlal ve istihlak bölgeleri ile alakalı olarak, İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer büyük şehirler civarında Pastörize süt ve diğer süt mamulleri, meyve ve sebze bölgelerinde soğuk hava depoları, konserve fabrikaları, hayvan yetiştirilen bölgelerde suçuk, pastırma süt mahsülleri, muhtelif nebati yağ ve margarin fabrikaları, şarap ve bira fabrikaları akla ilk gelenler arasındadır.

Maliyetine gelince, en pahalısı olan bir bölge süt ve mamulleri fabrikası soğuk hava depoları ve diğer tesisatı ile dört-beş milyon lira arasındadır. Bunun yarısı ve hattâ daha fazlası da yine Şeker Fabrikalarında olduğu gibi çiftçiden toplanabilir. Forum Mecmuasında okuduğum bir yazıda yeniden inşa edilecek yetmiş milyon liralık bir otelden bahsediliyordu. Aynı para ile bahsedilen fabrikalardan en aşağı onbeş tanesini inşa etmek kaabilirdir. Bu fabrikalardan yalnız bir tanesinin temin edeceği fayda ise otelin temin edeceği faydayı aşacaktır.

Bu arada akla yine bir sual gelmektedir. Acaba Türkiye'de Pastörize süt, konserve, yağ ve diğer yukarıda bahsedilen

fabrikalar yokmu dur? Elbette var. Fakat her biri bahsedilen durumlarla alakası olmayan, işleyiş ve çalışma tarzları da ayrıca tetkike değer olan, fabrikasyondan çok, basit imalâthanelerdir. Mevzuumuzda, hesabâ katılmamaları da, katılmalarından daha faydelidir.

Bugün kendisine gıpta ile baktığımız memleketlerde de kalkınma ve sanayileşme aynı yolu takibetmiştir. Ayrıca pek çok gıda madesini dışarıdan temin etmek zorunda olan Avrupa, Ortasak memleketleri v.s. de bizi bu bakımdan teşvik eder durumdadırlar.

Hariçten ithal ettiğimiz otomobil v.s. gibi ağır sanayi mahsullerini ihraç edemeyeceğimiz bir hakikat olduğuna ve turist gelirlerinden de çok bir şey bekleyemeyeceğimize göre, iktisatçılarımızın, teknikerlerimizin ve politikacılarımızın memleket kalkınması ve döviz temini bakımından bu mevzu ile de alakadar olmaları temenni edilir.

Solçuk Öncel — Vlyana

Hürriyet Nedir ?

FORUM Yazı Kurulu'na;

Yüz seneden fazla bir zamandır peşinden koşuyoruz. Uğruna kan döktük, göz yaşları akıttık, çile çektik. Hâlâ da çekiyoruz. Niçin hâlâ ona kavuşamıyoruz? Herkes bir cevap veriyor. Belki her cevapta bir hakikat payı var. Fakat meselenin esası hence şu : Nedir bu hürriyet? Hürriyet niçin önemli, lüzumludur? Hürriyeti neden istiyoruz? Hürriyet olmasa ne olur? İşte biz bunu bilmiyoruz. Fikrimi garip olarak taksif edeceğinizi tahmin ediyorum. Diyebilirsiniz ki tâ eski Atina'dan, Roma'dan beri üstünde en çok konuşulan ve hakkında binlerce yazılı eser olan bir mefhumu biz yeniden mi keşfedeceğiz? Bazıları bunu bir gurur meselesi bir basitlik sayacaklar, hürriyetin ne olduğu bilinmez mi yani ... diyecekler. Bütün bunlara rağmen sesimin olanca kuvvetiyle bağırarak istiyorum: Bu memlekette hürriyetin ne olduğu bilinmiyor diye. İzin verin düşünce mi açıklayayım. Birtakım beylik sözleri ben de biliyorum. Mekteplerde öğrendik bunları. Hürriyet insanı insan yapar, insanın doğuştan beraber getirdiği, şahsiyetini yaratan şeydir. Hürriyet, başkaları ve cemiyetin hürriyeti ile sınırlı serbestiyettir... gibi. Peki nedir bu şey? Çeşitleri de var. Toplanma, konuşma, yazma, ibadet etme, korkusuz yaşama... hürriyetleri. Peki, bunların hepsinde müşterek olan bir esas, bir ruh var mıdır? Bizzat hürriyet nedir ve niçin lüzumludur? Bu sadece hürriyetin felsefesi değildir hürriyeti bilmenin şartıdır, hürriyeti sevmek başka şey bilmek başka şeydir. Hürriyet bir metafizik lâf, bir süslü edebî söz müdür. İşte yüz seneyi aşan mücadelenin hüsrân olmasının mühim sebeplerinden birisi buradadır. Evet, biz hissediyoruz, seviyoruz, hattâ içten bağlanıyoruz, hürriyet iyi ve lüzumlu

diyoruz amma niçin? Biz hislerimizle heveslerimizle hareket ettiğimiz içindir ki açıkça neyi istediğimizi tam mânâsıyla bilmediğimiz içindir ki hâlâ çile çekip duruyoruz. Bu iddiam halk kitlelerine karşı değil bilakis münevver olması icap edenlere karşı. Bu memleketin, aydınları, politikacıları hürriyeti bilmiyorlar. Bir ölçüye ihtiyaç var. Bir hürriyet ölçüsüne. Çünkü bugün artık o noktaya gelinmiştir ki : Türkiye'de hiç kimse açıkça hürriyete cephe alamaz. Ona karşı çıkamaz. Fakat hürriyet adına hürriyet diye diye hürriyeti ortadan kaldırmak usulü kullanılır. Herkes hürriyetçidir. İcraatları ve zihniyetleri ile yüzde yüz hürriyet aleyhtarları olanların suratlarındaki maskeleri çekip almak ancak bu milletin eline hakiki hürriyetin ölçüsünü vermekle olacaktır. Bu suretle hürriyet adına hürriyetin ortadan kaldırılmasını önleyebilir sahtesi ile hakikisini ayırabiliriz. Elbette muhtelif hele zaman içinde değişen hürriyet anlayışları mevcuttur. Amma değişmeyen bir esasın bir cevherin olduğu da muhakkaktır. Ne hürriyetin zaman içinde kazandığı farklı mânâ ne de muhtelif izah tarzları hürriyet düşmanlarının gıdası olmamalıdır. Türkiye'de bugün dâva sahte hürriyet taaffatları ile hakiki hürriyetçileri ayırabilmektir. Açıkça hürriyete cephe alabilecek medeni cesaret sahipleri yoktur hattâ bunlar bazı demogoji ve ikna kabiliyetleri ile kendilerini zaman zaman hürriyet havarisi olarak kabul ettirirler. Mesuliyet mevkilerine geçinceye kadar hürriyet türkülleri çağırınlar bir gün bakıyorsunuz su katılmamış hürriyet düşmanı oluveriyorlar.

Biz hürriyetten yana çıkana üzerinde durmak lüzumunu bile duymadan hemen bel bağlarız. Bizim milletçe kusurumuz bu. Onlar iş başına gelince hürriyet düşmanı oluyorlar çünkü onlarda hürriyet imanı, ideali, esprisi yok neden mi hürriyet imanı yok? Çünkü hürriyeti bilmiyorlar. Bilmeden iman olmaz bilmeden şuur olmaz, bu fikir, düşünce işidir. His, heves meselesi değildir. Sadece sevmek veya seviyor görünmek, istemek yetmez, bilmek, tanımak ancak bundan sonra inanmak ve meçhul olmayan hedefi adım adım tahakkuk ettirmek mümkündür. Bu suretledir ki ezeli derdimiz olan taklitçilikten ve zevahir hayranlığından kurtulabiliriz. Şu itiraz yapılabilir: Bilmek, tanımak, anlamış olmak yeter mi? Asla. İddiam şu hürriyet imanı hürriyet azmi taşıyabilmek için heves ve sevmeden önce onu tanımak icap eder. Ben hürriyet tarafları olanlardan bahsediyorum. Hürriyet düşmanlarına sözüm yok. İkinciler bilse de bilmesede ne fark eder. Fakat, taraftarları hürriyeti bir aşk halinden bir mecnun davranışından kurtarıp onu tanımalı, onu bilmelidirler. İşte bu memleketin münevverlerinin eksik olan hatalı olan taraflarından önemli biri. Belki de gerçek politika sanatlarının en gücüdür. Onun içindir ki hakiki devlet adamı çok zor ve ender yetişir. Hele yirminci asrın sonunda çantadan yetişme, kulaktan doıma malûmatlı ve sadece heves ve sevgiden ibaret şuur ve fikirden mahrum münevverler söz sahibi olunca işler karışır hiç şaşmamalıdır. Anladığıma göre dergi-

niz hem hürriyet hem de batılı düşünce taraftarı sizi bir millî vazife bekliyor. Üsteliksiz muhataplarınız münevverler ve siz bunu yapabilecek durumdasınız. Bu memleketin münevverlerinin bu boşluğunu doldurun. Onlara hürriyetin ne olduğunu için lüzumlu olduğunu öğretin. Buna isterseniz hürriyetin felsefesi isterseniz şu

veya bu deyin fakat buna mutlaka lüzum olduğunu unutmayın. Hürriyet sevgisi, hevesi, aşkı, edebiyatı güzel amma işte yüz senelik tecrübe yetmiyor. Artık hürriyet fişeri, hürriyet şuuru ve oradan hürriyete iman etmiş münevver ... gözlerimiz sizlerde.

Agâh Temizoglu — Erzarum

Ne Diyorlar

Birinci Adama Mektup (*)

Halim TANER

21 Aralık tarihli Tercüman'ın bu sütununda yayınlanan eksigimiz: Sağlam Basan Aydın adlı fıkram özellikle politika çevrelerinde soğuk bir düş etkisi yaptı. Çok kişiyi işkillendirdi, gıcındurdu.

Bu ay da FORUM dergisi bu tepkilerden bir yenisini, hem de dört koca sahife boyunca dile getiriyor.

Bay Ömer Sakıp "Yanılma Korkusu" adını verdiği bu yanıtılamasını dialog şeklinde kaleme almış. Dialog biçiminde eleştirme, deneme yazmada her zaman bir danişıklı dögüş havası sıtır. Kendi kendine satranç oynamayı bir dereceye kadar anlarım da, savunduğu düşünceyi ister istemez üstün kördü savunan bir gölge adam yaratmayı ucuz, hattâ demagogca bir yol sayarım. Gerçi sayın Ömer Sakıp kendi sözcülüğünü yapıp beni yanıtlamaya çalışsan İkinci Adamın karşısına, eksik olmasın, düşüncelerimi savunur görünen bir Birinci Adam çıkarmış, hattâ bu Birinci Adamını dört sahife boyu güzel de dayandırmış. Ne varki, dört sahife boyu İkinci Adamın bütün hücumlarını püskürten Birinci Adam, 19 uncu sahifeyi çevirip 20 inciye geçerken, bir gece içinde parti değiştiren politikacılarımız misali birdenbire dönüyor. İkinci Adamla birlik olup o da beni partilerden hiç birini tutmadığım için suçlamaya başlıyor.

Sayın yazarın bizim burada yazdığımız fıkraları hiç okumadığı belli. Bunu bana sorduğu soruların anlamı. Bütün ayrıntısı ile öğrenmek merakında olduğu hususların hepsini Tercüman'ın bu sütununda çıkmış yazılarımda tekrar tekrar açıklamışım. Hattâ o incelediği son yazımın, ne hikmetse hiç okumamış görüldüğü, örtbas ettiği son paragrafında da açık açık neyi tuttuğumu, neden nefret ettiğimi belirtmekten çekinmemişimdir. Sayın yazar, sağolsun, öykülerimi, piyeslerimi sevdiğini söylüyor ya, onları da pek alıcı gözüyle okuduğunu, üzerinde biraz düşündüğünü sanmıyorum. Çünkü, öyle olsa, bir kaç sahife sonra beni fil dışı kulesine çekilmiş, etliye sütlüye karışmaz soyundan bir sanatçı sayamazdı. Buna hafızası, mantığı ve insafı engel olurdu. Sa-

ğın Ömer Sakıp acaba bana «Hem politikadan nefret ediyor, hem de kalemi eline alıp böyle bir yazı döşüyor. Özü politika değil mi bu yazının» derken farkında olmadan çelişmeye düşüyor, fil dışı kuleme çekilmediğimi teslim etmiş olmuyor mu? Arayacak olsak yazısında bu çeşit çelişmeler bulmak hiç de güç değil. Anlaşıyor ki, yazar bunları usunun ışığında değil de yine o ilk yazıp yırttığını söylediği yanıtılamasında olduğu gibi duygularının etkisinde yazmış.

Bay Ömer Sakıpın Yunus Nadi yarışmasına yolladığı derece almış bir romanını okumuşluğum vardır - Zeki bir insan olduğunu oradan bilirim. Bundan ötürü, şimdi kalkıp bana «İktidarın nimetlerini tepip muhalefete geçenlerin sırf idealizmden geçtiklerini» savunmak naifliğini göstermesine, bu geçenlerin çoğunun yarınki daha sağlam nimetleri şimdiden sağlama bağlamak isteyen açık sözler olduğunu anlamazlıktan gelmesine, bir mâna veremiyorum- Gözünü siyasi ihtiras bürümüş herhangi aydın bir kafanın açıkça görebileceği bu gerçeği sayın yazarın görmemezlikten gelip bunu bana bir daha sormaya kalkışında ister istemez bir çeşit kışkırtı amacı aramadım bile değil.

Forumun o yazısında benim sözcülüğümü yapar görünen Birinci Adama gelince ona da söyleyecek iki çift sözüm var. Sayın Birinci Adam! Madem, beni dört sahife boyunca savunmayı üzerinize aldınız bari bunu sonuna kadar götürün. Hatır için yazarın oyununa, kolposuna uymayın. Bunun içinde İkinci Adam'ın unuttur görüldüğü yazımın son paragrafını kendisine hatırlatın. Ben orada şöyle diyordum: «Ben asıl çaresizlik içinde, bile bile, tam inanmadığı bir partiyi desteklemeyi umutsuzluk belirtisi sayarım. Bana gelince benim tam inandığım büyük bir ülkü var. Bu yurttaki şu partinin, bu partinin falan beyin, filan paşanın sözünün değil, ilmin, ilim görüşünün egemen olması için uğraşmak, politika plânının çok üstünde bir tarafsız ve bağımsız aydınlar otoritesinin kemiyet bakımında olmasa da, keyfiyet bakımından kendini kuvvetle duyuracağı günü gerçekleştirmeğe çalışmak. Bence bir memleketin asıl temsilcileri ne oy kalabalığı, ne de şu parti bu parti, şu bey şu paşadır. O memleketin aydın olgun ilim ve sanat adamları, düşünürleridir. Çünkü, zamanla değişen hükümetlere iktidarlara rağmen hiç değişmeyen, iyiyeye doğruya yönelmiş bir pusla olarak kalan, sağlam değer ölçülerinin düzenleyicisi, bu şuurlu ve bağımsız aydınlar kitlesidir. Küçük hesapların, bencil çıkarların, orta malı politika oyunlarının dışında ve üstünde böyle bir düzenleyici değerler ölçüsünün kurulabilmesi bu özellikle aydınların du düşüncesi bu tavrı, bu tutumu sonuna kadar savunmaları ile olur. Yoksa, şu, ya da bu düşünce ile o partilerin oyununa gelmeleri onların ökselerine kapılıp eriyişleri ile değil.

Bu düşünce ve tutumdaki aydınlarımızın sayısı zaten azken onları da türlü yemlerle, ya en zayıf noktaları olan ülkülerinden, vatanseverliklerinden yakalayıp bir bağımsız aydınlar denetlemesini daha başından baltalayan partilere ayrıca bu bakımdan da tutuluyorum.»

Sayın Birinci Adam Sayın İkinci Adama lütfen sorarsınız, böyle kesin bir tavrın yanılma korkusu ile ilgisi nedir?

15 Mart 1959 Tercüman'dan

Kültür Ve Sanat

Din ve Eğitim

Bertrand RUSSELL

Son yıllarda, benim din ortodoksisine karşı eskisinden daha az muhalif olduğum yolunda bir söylenti dolaşiyor. Bu söylenti, bütünüyle yersizdir. Ben, dünyanın bütün büyük dinlerinin, - Budizmin, Hinduizmin, Hıristiyanlığın, İslâmın ve Komünizmin - hem yanlış hem de zararlı olduğu düşüncesindeyim. Bu dinlerin hepsi anlaşmadık-

rına göre, mantık gereğince aralarından bir tanesinden başkasının doğru olamayacağı açıktır. Pek az istisna ile, bir kimsenin kabul ettiği din, içinde yaşadığı topluluğundur. Bu, o kimseyi söz konusu dini kabule sürükleyen şeyin çevrenin etkisi olduğunu gösterir. Skolâstik Tanrı'nın varlığını ispat eden mantık delili olmak iddia-

ında bazı sözler ileri sürdüğü ve bu delillerin ya da bunlar gibi başkalarının, bir çok ünlü filozoflarca kabul edildiği doğrudur. Fakat, bu geleneksel delillerin mantığı, şimdi katolikler ve onlar gibi düşüncelemlerden başka bütün mantıkçıların reddettikleri, eskimiş bir Aristotelesçi türe dayanır. Bu delillerden saf mantıklı olmayan biri vardır; maksat delilini kastediyorum. Maamafih, delil de Darwin ortadan kaldırmıştır; ve zaten, ancak Tanrı'nın kadirimutlaklığından vazgeçme pahasına, mantık bakımından kabul edilecek duruma getirilebilirdi. Mantık kuvveti bir yana, kadirimutlak, alimimutlak ve müşfik bir Tanrı'nın, milyonlarca yıl cansız nebula ile yer hazırladıktan sonra, bu defa Hitler'in, Stalin'in H. bombasının ortaya çıkışı ile kendisini gereği gibi mükâfatlandırmış saydığım düşününlerin ahlâki değerlendirmeleri bana biraz garip geliyor.

Bir dinin faydalılığı sorusu, doğruluğu sorusundan başka bir şeydir. Ben, dinlerin yanlışlıklarına olduğu gibi, zararlılıklarına da inanıyorum.

Bir dinin yaptığı zarar iki türdür: bunların biri, ona verilmesi gerektiği düşünülünce inancın cinsine, öteki de inanılan belli hususlara dayanır. İnancın cinsi bakımından: iman - yani, karşıt delillerle sarsılamayacak bir kanaat - sahibi olmak erdemlilik sayılır. Yahut, karşıt deliller kuşkuya yol açabilirse, karşıt delillerin bastırılması gerekir. Bu gibi sebeplerle, gençlerin Rusya'da kapitalizmin, Amerika'da komünizmin lehinde sözler duymalarına izin verilmez. Bu, imanın hem masun hem de karşılıklı ödürtücü savaşa hazır kalmasını sağlar. Serbest bir araştırma, inancı desteklemese bile, buna ya da şuna inananın önemli olduğu kanaati, hemen bütün dinlerde ortaklaşa olan ve bütün Devlet eğitim sistemlerine ilham veren bir şeydir. Bunun sonucu, gençlerin zihinlerinin bodur kalması ve hem başka taassupları olanlara, hem de - daha kötüsü - bütün taassuplara muhalefet edenlere karşı mütaassıp düşmanlıkla dolmasıdır. Kanaatları delillere dayandırmak ve onlara yalnızca, delillerin sağladığı güvenlik derecesini vermek yolunda bir alışkanlık genelleşseydi, dünyanın acısını çektiği kötülüklerden çoğunu iyi ederdi. Fakat, şimdiki durumda, bir çok memleketlerde, eğitim böyle bir alışkanlığın gelişmesini önlemeğe yönelmekte ve herhangi bir temelsiz doğmalar, sistemine inanmayı reddeden insanlar, gençlere öğretmenlik etmek için uygun sayılmamaktadır.

Yukarıdaki bu kötülükler, söz konusu olan belli bir inançtan bağımsızdırlar ve dogmatik olarak alınan bütün inançlarda eşit olarak bulunurlar. Fakat, dinlerin çoğunda, kesinlikle zarar yapan özel ahlâk ilkeleri de vardır. Katolikliğin doğum - denetlenmesini reddedişi, hâkim olabilsedydi, yoksulluğun azaltılmasını ve savaşın ortadan kaldırılmasını imkânsız kılar. İneğin kutsal bir hayvan ve dulların yeniden evlenmelerinin kötü olduğu yolundaki Hindu inançları, büsbütün gereksiz acılara sebep olmuşlardır. Komünistlerin bir Gerçek İnanıcılar azınlığının diktatörlüğüne

inanoı, bütün bir nefret ekini üretmiştir.

Bazan, yalnız taassubun, sosyal bir gurubu müessir yapabileceği söylenir. Ben, bunun tarihin verdiği derslere bütünüyle aykırı olduğunu sanıyorum. Fakat ne olursa olsun, ancak başarıya kölece tapanlar, tesir edilene bakmaksızın müessiriyetin takdire şayan olduğunu düşünebilirler. Ben ce, çok zarar yaptıktan sonra, biraz iyilik yapmak daha iyidir. Benim görmek istediğim dünya, gurup düşmanlıklarının şiddetinden kurtulmuş ve herkesin mutluluğuna

YAYINLAR — KÜTÜPHANELER

Bibliyografya

Kendi şahsiyetinizle yaşamak san'atı

Prof. Dr. Murray BANKS: Kendi şahsiyetinizle yaşamak san'atı. Çeviren: Kayhan Bozkurt. Ankara 1959 Doğu Ltd. Şirketi Matbaası. 158 S. 8°

Psikoloji Profesörü Murray Banks bu eserini, insanların daha iyi yaşamalarını sağlayacak bilgiye muhtaç olup olmadıklarını ortaya çıkarmak amacıyla yazmıştır. Kitap mizahla psikoloji, birbirine karıştırılarak hoş bir üslupla kaleme alınmıştır. Eserde Profesörün verdiği konferansların sonuçları toplanmıştır. Bu sonucu yazar şöyle kısıltmaktadır: «Her gün daha iyi yaşamayı öğrenmek ve öğrendikçe biraz gülmek». Kitap kısa bir başlangıçla dört bölümden müteşekkildir.

«Kendinizi tanıma» adlı ilk bölümdeki Saadet problemi, Aklın esrarı, rüyalarınızın esrarlı hisanı başlıklı bölümlüklerde akıl ve şahsiyetin nasıl kavranabileceği, insanların gayretle kendilerini nasıl anlayabilecekleri üzerinde durulmaktadır.

İkinci bölümde «Başkalarıyla münasebetlerdeki intibak problemleri»nden tanımanın sırrı ve aşağılık duygusunun nasıl giderileceği; üçüncü bölümde «Aşk ve evlilik münasebetleri intibak problemleri»nden aşık olmak ya da olmamak psikolojisi, modern evlilik, uygun bir eşin nasıl bulunacağı ve nasıl evlenileceği konuları anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde «İç âlemlerle münasebetlerdeki intibak problemleri»nden endişenin yok edilmesi, sıhhatli bir hayatın yaşanması, hayata daha faydalı olarak intibak edilmesi hususlarında bazı tavsiyelerle hayattan daha çok faydalanmak için on bir yol gösterilmektedir.

M. Banks'in eseri insanın şuur-altı âlemine temas eden, insan ruhunu tahlil eden, iç ıstırapları giderecek iyimser telkinlerle dolu psikolojik bir eserdir. Çevirininin başında Prof. Dr. Rasim Adasalın eseri tahlil eden bir takdim yazısı bulunmaktadır.

Okuyanlara iyimserlik aşıl原因 bu orijinal kitabın fiyat. 5 liradır.

Eğitim ve öğretim meseleleri

Dr. Hali ÖZGÜ: Eğitim ve öğretim meseleleri. İlâveli ikinci baskı. Ankara 1959 Sevinç Matbaası. 193 S. 8°

nun mücadele değil, işbirliği ile sağlanabileceğini kavramak yeterliliğinde bir dünyadır. Ben, eğitimin gençlerin kafalarını, tarafsız olayların değişmelerine karşı onları hayat boyunca korumak için tasarlanmış bir doğmanın katı zırhına hapsedilmekte, zihin hürriyeti sağlamak amacını güttüğü bir dünya görmek isterim. Dünyanın açık kalplere ve açık zihinlere ihtiyacı vardır ve bunlar, eski ya da yeni, katı sistemler yoluyla meydana getirilemez.

Çeviren : Mete TUNÇAY

Öğretmen Dergisi Yayınlarınının 80 nci kitabı olarak yayımlanan «Eğitim ve öğretim meseleleri»nin ilk baskısı 1948 yılında çıkmıştır. Elimizdeki kitap genişletilmiş ikinci baskıdır.

Eserinin önsözünde Dr. H. Özgü, «Her an çekişmelere, geçimsizliklere sahne olan ve her ölümlüde mevout fena olabileme imkânını geliştirmeye elverişli şartları hazırlayan bir alle ocağında büyüyen bir insanın ürkek, utangaç, çekingen, heyecanlı ve cemiyet için zararlı, hiç olmazsa faydasız bir unsur olabileceğine hiç şüphe etmiyelim. Aynı şekilde insan ruhunun yapılışını gözönünde bulundurmayan elemanlarla idare edilen kültür müesseseleri, okullar, hayata sadece makine adam, işreti kafalı insanlar yetiştirmekten başka bir işe yaramazlar.» demektedir. Böyle bir çocuk yetiştirmemek için gereken hususlar eserin yazılış amacını ve konusunu teşkil etmektedir. Kitabın bölüm başlıkları şunlardır:

- Çocukluk çağı ve alın yazısı,
- Modern pedagojonin ana dâvası,
- Öğrenciyi tanımak,
- Çocuklarımız ve gençlerimiz nasıl yetişiyorlar,
- Çocuklarımızı ve gençlerimizi hayata nasıl hazırlamalıyız,
- Öğretmenlerin vasıfları,
- İdarecilerin bilmeleri gereken önemli noktalar,
- Modern bir okulun vasıfları,
- Okullarda disiplin,
- Eğitim ve öğretim,
- Ahlâk eğitimi.
- Anne ve babaların, özellikle öğretmenlerin okumaları gereken bu pedagojik eserin fiyatı 350 kuruştur.

Reşat Nuri Güntekin Külliyyatı

7.XII.1956 günü kaybettiğimiz değerli romancı Reşat Nuri Güntekin'in eserleri, ölümünden sonra, bir külliyyat halinde tekrar bastırılmaya başlanmıştır. Bu külliyyat, Mithat Sadullah Sander'in teknik yardımıyla, yazarın eşi Hâdiye Güntekin tarafından yayımlanmaktadır. Şimdiye kadar çıkan eserlerin sırasıyla bibliyografik künyelerini veriyoruz:

1. Çalkışu. Nesreden kanunu sahibi: Hâdiye Güntekin. 9 uncu baskı. İstanbul

HABERLER

Millî Kütüphane'de resim galerisi

Millî Kütüphane Müdürlüğü salonlarından birini resim galerisi haline getirerek sergi açacak resamlara tahsis etmiştir.

Bu yıl, mevsim sonuna kadar, bu yeni resim galerisinde birkaç resim sergisi açılacaktır.

Türk - Alman Dostluk Cemiyeti üyelerinin Millî Kütüphane'yi ziyaretleri

21 Mart 1959 Cumartesi günü saat 15.00 - 17.00 arasında, Türk - Alman Dostluk Cemiyeti üyelerinden kalabalık bir gurup Millî Kütüphane'yi ziyaret etmiş, bölümlerin çalışmaları hakkında geniş izahat almışlardır.

Gönen'de bir kütüphane açıldı

Gönen'de 7 Mart 1959 günü «Gönen'i Kalkındırma Derneği» tarafından hazırlanan büyük bir törenle tanınmış hikâyecimiz Ömer Seyfettin anılmış, törenden sonra 3000 cilt kitabı ihtiva eden bir kütüphane açılmıştır.

Nikâh şekeri yerine kitap

Nuran Balkın ile İstanbul Gazeteciler Sendikası Genel Sekreteri Mesut Özdemir'in nikâh töreninde davetlilere nikâh şekeri yerine, genç evlilerin imzaları bulunan kitaplar sunulmuştur.

M. C.

Kütüphaneci Gözüyle :

BARAKA

S. N. Özerdim

Millî Kütüphane'nin ikinci binası ile bahçesi arasındaki istinat duvarının önünde, küçük aralıkta çarçabuk bir baraka kuruluverdi.

Anıtsal bir yapıyı bekleyen devlet kütüphanemiz bu barakaya mı kalmıştır? Evet.. Şimdilik öyle..

Millî Kütüphane'ye Türkiye'nin bütün yayınları gelir. Şu, birkaç ilânla bayatlamış bir iki haber, biraz da -tuz biber kabîlinden - yerli parti çekişmeleri veren ilçe gazetelerine kadar, her şey.. Millî Kütüphane için memlekette yayınlanan şeylerin değerlisi, değersizizdir. Hepsine - kendi değerlerinin çok üstünde ciltler yapılır, saklanır. Garip gelmesin, ama, bir memleketin değerli yayınları yanında değersizlerinin de saklanması, pek tabiidir. Ta ki, ileri kuşaklar, bu değersiz malzemenin yardımı ile fikir hayatımızı meydana vurabilsinler. Bunu «tezyif» için söylemiyorum. Sosyolog için iyi kötü yoktur; olay vardır.

Gazete ciltleri çok çabuk ürer. Şu anda, Millî Kütüphane'nin koridorları -yığın halinde, yani faydanılmayacak şekilde - büyük ve küçük gazete ciltleriyle dolu-

1957 Nurgök Matbaası. 364 S. + (1) y. 8° Fiyatı: 500 Kr.

Not: Yine 1957 yılı içinde eserin (Onuncu baskısı) yapılmıştır. Bu baskının dış kapağında (Onuncu baskı), iç kapağında (9 uncu baskı), 364. sayfasında (Onuncu basılış) kayıtları bulunmaktadır.

2. **Dudaktan Kalbe.** Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. 5 inci baskı. (İstanbul 1956 Nurgök Matbaası). 244 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

3. **Akşam Güneşi.** Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. 4 üncü baskı. İstanbul 1957 Nurgök Matbaası. 294 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

4. **Acımak.** Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni baskı. İstanbul 1957 (Tan Matbaası). 125 S. 8° Fiyatı: 250 Kr.

5. **Damga.** Roman. Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni basılış. İstanbul (1957 Tan Matbaası). 128 S. 8° Fiyatı: 250 Kr.

6. **Kızılık Dalları.** Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. İstanbul 1957 Nurgök Matbaası. 178 S. 8° Fiyatı: 400 Kr.

7. **Eski Hastalık.** Roman. Neşreden kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni baskı. İstanbul 1958 Nurgök Matbaası. 224 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

8. **Miskinler Tekkesi.** Roman. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. İkinci basılış. İstanbul (1958) İnkılâp Kitabevi. 211 S. 8° Fiyatı: 400 Kr.

9. **Anadolu Notları.** Cilt: 1. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. 3 üncü basılış. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 142 S. 8° Fiyatı: 300 Kr.

10. **Yaprak Dökümü.** Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Altıncı basılış. (İstanbul 1958) İnkılâp Kitabevi. 112 S. 8° Fiyatı: 250 Kr.

11. **Ateş Gecesi.** Roman. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni basılış. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 272 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

12. **Bir Kadın Düşmanı.** Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Dördüncü basılış. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 159 S. 8° Fiyatı: 300 Kr.

13. **Gökyüzü.** Roman. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. İkinci basılış. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 199 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

14. **Yeşil Gece.** Roman. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni baskı. (İstanbul 1959) İnkılâp Kitabevi. 204 S. 8° Fiyatı: 500 Kr.

15. **Değirmen.** Roman. Kanuni sahibi: Hâdiye Güntekin. Yeni baskı. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 126 S. 8° Fiyatı: 300 Kr.

Not: İkinci sayfada baskı tarihi 1959 tur.

Reşat Nuri Külliyyatı'nda çıkan eserlerin 1 numaralısının sonuncu; 4, 5, 8 ve 12 numaralı eserlerin üçüncü; 3, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14 ve 15 numaralı eserlerin dördüncü sayfalarında («Reşat Nuri Güntekin Külliyyatı'nın yeni tabloları hakkında birkaç söz») başlığı altında Hâdiye Güntekin'in Mithat Sadullah Sander'e teşekkür yazıları bulunmaktadır. «Akşam Güneşi», «Miskinler Tekkesi» ve «Eski Hastalık»ın ilk sayfalarında Reşat Nuri Güntekin'in ithaf yazılarının klişesi basılmıştır. Bu ithaflardan ilk ikisi Hâdiye Güntekin'e, sonuncu Mithat Sadullah Sander'e hitaben yazılmıştır. Külliyyattaki eserler, gösterilen bedelden 1 ilâ 1,5 lira fazlasına ciltli olarak da satılmaktadır.

Eski Zaman Kadınları Arasında

Nahid Sırrı ÖRİK: Eski Zaman Kadınları Arasında. Hâtıralar. İstanbul 1958 İnkılâp Kitabevi. 110 S. 8° Fiyatı: 300 Kr. ciltlisi: 500 Kr.

Çeşitli dallarda yazdığı eserlerle tanınmış olan N. S. Örik bu son eserinde oldukça yakın geçmişimize ait hatıralardan söz açmıştır. Bu hatıralar yazarın uzak ve yakından akrabası olan yedi hanımla ilgilidir ve ilerde tarihî bir belge olabilecek niteliktedirler. Eserde yedi kadının aile, toplum ve kültür hayatları, dertleri, sevinçleri, kılık ve kıyafetleri, unutulmuş bazı geleneklerimiz, bazı tarihi olaylar bir roman havası içinde okunmaktadır.

Milletler ve Hükümdarlar Tarihi

TABERİ: Milletler ve Hükümdarlar Tarihi (Tarih ül-ümen ve'l-mülük). 4. Cilt. Dilimize çevirenler: Zakir Kadiri Ugan - Ahmet Temir. Ankara 1959 Maarif Basımevi. 280 S. 8°

IX. Yüzyılda yaşayan tanınmış Arap bilgini Ebu Cafer Muhammed b. Cerir-it-Taberi'nin eseri olan «Milletler ve Hükümdarlar Tarihi», Merhum Zakir Kadiri Ugan'la Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Moğolca Docenti Dr. Ahmet Temir tarafından dilimize çevrilmiştir.

Eserin ilk üç cildinden 1. cilt 3 kısım halinde 1954, 2. cilt 2 kısım halinde 1955, 3. cilt yine 1955 yıllarında basılmıştı. Tarihin dördüncü cildi son günlerde Maarif Vekâleti'nce Dünya Edebiyatından Tercümeleşer Şark İslâm Klâsikleri serisinin 36 ncı kitabı olarak yayımlanmıştır.

İnsanlığın yaradılışından başlayan eser, dördüncü cildin sonunda Hicretin 22 ncı yılında geçen Yezdicerd'in Horasan'a çekilmesi olayının sonuna kadar gelmiştir. Kitabın bundan önce çıkan cilt ve kısımlarının fiyatı sırasıyla 420, 360, 400, 415, 430 kuruştur. Son cilt 325 kuruş fiyatla satılmaktadır. «Taberi tarihi» diye tanınan eser özellikle İslâm tarihiyle uğraşanlara salık verilir.

dur. Bir köşede yığılı sanıklar kaldırılarak barakaya konulacak, açılan ufaklık yere kaba raflar takılacak, bu gazeteler yerleştirilecektir. Ya üç ay sonra?.. Burasını biz de bilemiyoruz.

Bir cami restore edilmiş, iki buçuk milyon lira harcanmış. Elbette bunu da bekliyen var. Ama, bir ülkede sadece tapınak arayan yoktur. Kütüphane de lâzım. Birine ötekenden fazla önem verilirse denge bozulur.

Memleket yayınlarını topluyacağız. Yarınları bırakacağız. Araştırmalara yardım edeceğiz. Türkiye'de çıkan kitapları ve yayınlanan yazıları bibliyografyalar halinde yayacağız v.s. Hani bize de iki buçuk milyon lira?

Suçumuz neydi ki kütüphaneci olduk? Hiç mi faydamız yok bu ülkeye Ne mebusu, ne gazetecisi, ne profesörü, ne öğretmeni, ne de kalbur üstü aydını gelip bir milletin bilim merkezi olacak böyle bir kütüphanenin halini sormaz?

Tehlike çanı gibi haykıran bu yazılarımız da, sadece yarın Türkiye'nin kütüphanecilik tarihini yazacakları bekliyecek!

Forum'un Daimi Yazı Kurulu

Muammer AKSOY
Metin AND
Cemal AYGEN
Bülent ECEVİT
Turhan FEYZİOĞLU
Turan GÜNEŞ
Münci KAPANİ
Coşkun KIRCA
Şerif MARDİN
Osman OKYAR
Mümtaz SOYSAL
Cahit TALAS
Aydın YALÇIN
Nilüfer YALÇIN

Bize Gelen Kitaplar

Türkiyenin 1945 den Sonraki Dış Politika Gelişmeleri Orta-Doğu Me-seleleri.

Aptülahat AKŞİN — 10 lira, İstanbul.

VARLIK YAYINLARI :

Yarbükü (Roman) :

Talip Apaydın — 200 krş. Ocak, 1959.

Gölge Adam (Roman) :

Lugi Pirandello — 400 krş. Ocak, 1959.

Dilek Yüziğü (Masallar) :

Yazan : Richard Leander,

Çeviren : Mehmet Başaran.

Çocuk Klâsikleri : 40 — 100 krş. Ocak, 1959.

Mine : (Tiyatro, Oyun 3 perde) :

Necati Cumalı — 200 krş. Şubat, 1959.

Aylâk Adam : (Roman)

Yusuf ATILGAN, 200 krş, Şubat, 1959.

Dünya Nimetleri:

André GIDE Çeviren : Tahsin YÜCEL 200 krş. Şubat, 1959.

Değişen İstanbul:

Ziya Osman SABA, 200 krş. Şubat, 1959.

Sahibi :
Metin AND

Yazı İşleri Müdürü :
Osman OKYAR

Sekreter :
Bekir EKİNCİ

İdarehane : Büyük Han No. 55

Yenişehir — Tel: 26754

Haberleşme adr.: P.K.131-Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer : Ayyıldız

Matbaası, Ankara, Tel: 17507

ABONE ŞARTLARI :

1 yıllık 22.—TL. - 6 aylık 11.—T.L.

Avrupa için 54 TL. A.B.D. için 90 TL

Forum'un Abone Şartları

Senelik : (24. Sayı) 22,— TL. ★ Altı Aylık : (12. Sayı) 11,— TL. ★ Yabancı Memleketler için : Amerika: 90,— TL. ★ Avrupa : 54,— TL.

Banka Hesap Numaraları : Z. B. Merkez Müdürlüğü 328-5858 ★ İŞ Bankası Yenişehir Şb. : 533 ★ Türk Ticaret Bankası Cebeci Ajansı: 420. ★ Posta Kutusu : 131 - ANKARA.

ÖDEMELİ ABONE KAYDEDİLİR.

FORUM Altıncı Yılında Sayfalarına Yeni Okurlar, Yeni Fikirler Bekliyor

HER YERDE VE DAİMA

Kavaklıdere Şarapları

KURULUŞU: 1929

Altın Köpük

İlk tabii Türk Şampanyası
Müessesemiz tarafından ithaharla
piyasaya arz edilmektedir.

ŞAMPANYA

DESER ŞARAPLARI

Tatlı Sert Kırmızı - Porto tipi
Aperitif ve deser şarabıdır.

Tatlı Sert Beyaz - Şeri tipi

Aperitif ve deser şarabı olup yalnız başına veya soda ile içildiği gibi cin veya votka ile biraz limonsuyu karıştırılırsa Ankara, İstanbul sosyetesinde ve Kordiplomatik nezdinde meshur olan KAVAKLİDERE KOKTEYL'i yapılır.

KALİTE ŞARAPLARI

Vakot Damla Kırmızı

Av elleri, ızgara, kızartma etler, peynir, elma, fındık gibi kuru yemişler vesaire ile

Cinmaya Yıldız Beyaz. Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakoz, yumurta, peynir vesaire ile (Soğutularak)

SOFRA ŞARAPLARI

Dikmen Kızı Kırmızı

Av elleri, ızgara, kızartma etler, peynir, elma, fındık gibi kuru yemişler vesaire ile

Ankara Kırmızı Beyaz. Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakoz, yumurta, peynir vesaire ile (Soğutularak)

Ankara Kırmızı Beyaz. Dömisek

Pasta, şekerleme, tatlı ve meyveler ile (Soğutularak)

SERİNLETİCİ ŞARAP

Lal Pembe

Soğutulduğu takdirde yalnız olarak, veya yemeklerde meyva ile

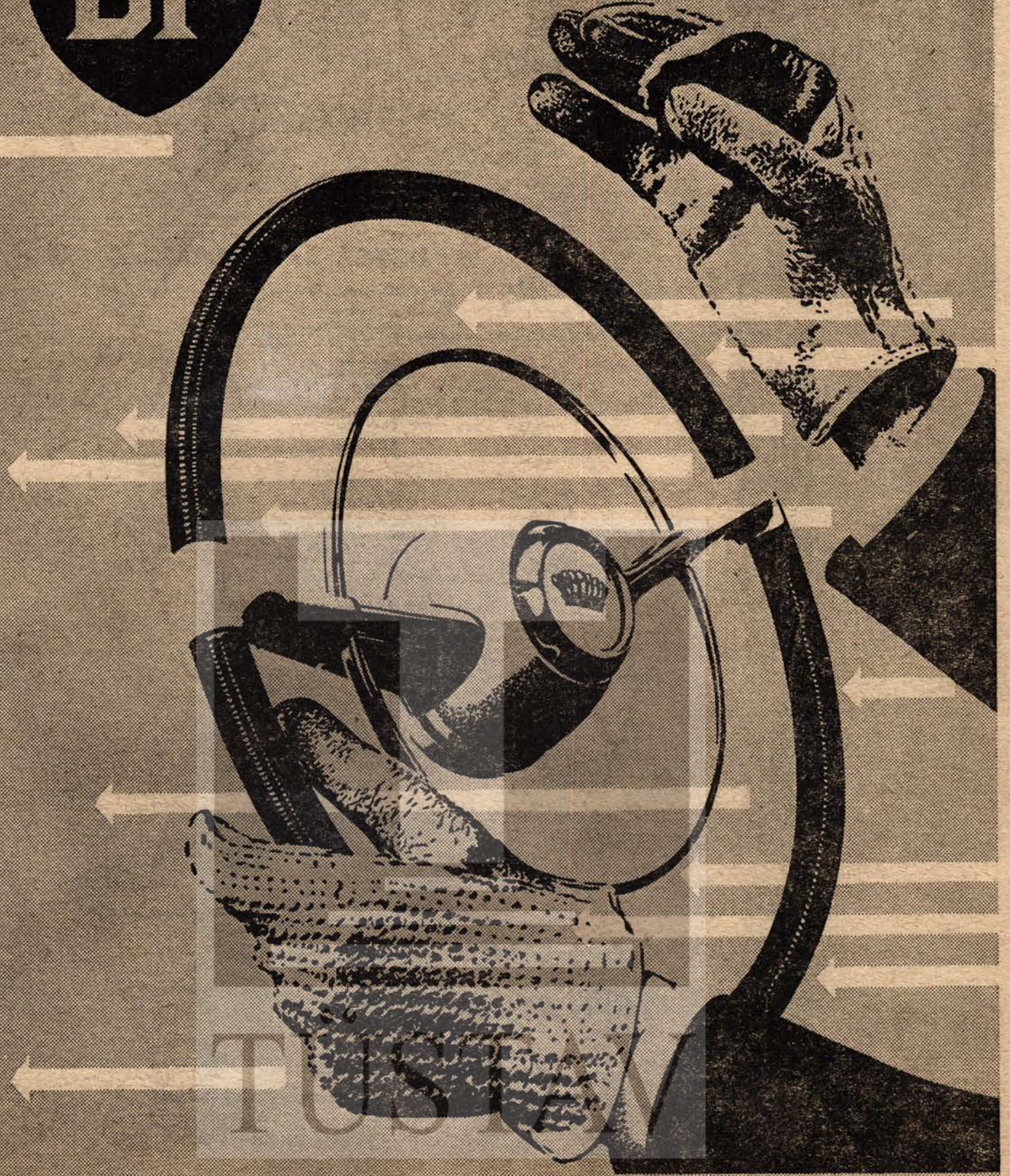

22801

Basılış Tarihi : 1 Nisan 1959

YAKITLARI

MOTORUN KUVVET ŞURUBUDUR